

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FAKULTA TĚLESNÉ KULTURY

Studie HBSC u mládeže se zrakovým postižením ve věku 11- 15 let
Diplomová práce

Autor: Bc. Jana Vláčilová
Aplikované pohybové aktivity
Vedoucí práce: PaedDr. Zbyněk Janečka, Ph.D
Olomouc 2014

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Bc. Jana Vláčilová

Název diplomové práce: Studie HBSC u mládeže se zrakovým postižením ve věku 11- 15 let

Pracoviště: Katedra Aplikovaných pohybových aktivit

Vedoucí práce: PaedDr. Zbyněk Janečka, Ph.D

Rok obhajoby: 2014

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá tím, jak mládež ve věku 11-15 let tráví svůj volný čas, jaký je jejich životní styl, jaké vztahy a komunikaci mají v rodině. Hlavním cílem této práce je porovnání 6 dětí se zrakovým postižením, které jsou integrované v běžných školách a 6 dětí, které navštěvují speciální školu pro zrakově postižené. K porovnání byl použit mezinárodní dotazník HBSC studie – který je zaměřený na zdraví a životní styl žáků. Tento dotazník byl upraven pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a aplikován na děti se zrakovým postižením.

Klíčová slova: zrakové postižení, rodina, výchova, komunikace, volný čas, životní styl, studie HBSC

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovnických služeb.

Bibliographical identification

Author's first name and surname: Bc. Jana Vláčilová

Title of the bachelor thesis: Department: HBSC study in young people with visual disabilities aged 11-15 years

Supervisor: PaedDr. Zbyněk Janečka, Ph.D

Year of presentation: 2014

Abstract:

This thesis is concerned with how young people aged 11-15 spend their free time, what is their lifestyle, relationships and communication with their family. The main object of this work is to compare the 6 children with visual impairments, which are integrated in regular schools and 6 children attending a special school for the visually impaired. For comparing was used international HBSC questionnaire study - which focuses on the health and lifestyle of students. This questionnaire was adapted for children with special educational needs and applied to children with visual impairments.

Keywords: visual impairment, family, education, communication, leisure, lifestyle, HBSC study

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně s odbornou pomocí PaedDr. Zbyňka Janečky, Ph.D, uvedla jsem všechny použité literární odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 20. 5. 2014

.....

Děkuji panu PaedDr. Zbyňku Janečkovi Ph.D, žákům a jejich rodičům, pracovníkům vybraných škol a Speciálně - pedagogickému centru (SPC), kteří mi poskytli informace potřebné pro zpracování mé diplomové práci.

Obsah

1 ÚVOD	8
2 PŘEHLED POZNATKŮ	9
2.1 Vybrané determinanty ovlivňující výchovu a vzdělání mládeže	9
2. 1. 1 Rodina	9
2. 1. 2 Náhradní rodinná péče	16
2. 1. 3 Ústavní péče	18
2. 2 Zrakové postižení	21
2. 3 Volný čas a životní způsob mládež	23
2. 3. 1 Volný čas	23
2. 3. 2 Životní styl a životní způsob	24
2. 3. 3 Mládež a volný čas	25
3 CÍL PRÁCE	26
3. 1 Hlavní cíl	26
3. 2 Dílčí cíle práce	26
3. 3 Úkoly	26
3. 4 Výzkumné otázky	26
4 METODIKA	27
4. 1 Postup práce a sběr dat	27
4. 2 Dotazník HBSC a „dis HBSC“ studie	28
4. 3 Charakteristika zkoumaného souboru	29
4. 4 Strategie práce	29
4. 5 Techniky zpracování a vyhodnocení dat	29
5 VÝSLEDKY	30
6 DISKUZE	49
7 ZÁVĚR	51
8 SOUHRN	52

9 SUMMARY	53
10 REFERENČNÍ SEZNAM	54
11 PŘÍLOHY	58

1 ÚVOD

Životní styl, chování, rodina, volný čas a mnoho dalších věcí ovlivňují zdraví nás, ale hlavně dětí. Můžeme říci, že se podílejí na vzniku různých nemocí a mohou vést až k předčasné úmrtnosti. Jako příklad můžeme uvést příčinný vztah mezi špatnou výživou, nedostatkem pohybu, užívání alkoholu či cigaret a onemocnění srdce, cév, plic a jiných důležitých orgánů.

Chování, volný čas nebo třeba životní styl v dospělosti jsou výsledkem vývoje v dětství a dospívání. Je důležité u dětí „vypěstovat“ zdravého ducha - hlavně v oblastech, které je ovlivňují v pozdějším věku. Mám na mysli jak využívat volný čas, jakou pohybovou aktivitu provozovat, jak dbát na hygienu a životní styl, jak se správně stravovat, jak se chovat ke spolužákům nejen ve škole, ale i mimo ni a jiné věci. S těmito věcmi bychom měli začít již od začátku vývoje a hlavně v rodině, posléze pak ve škole. Kdo jiný než právě rodina by měla v dítěti pěstovat tyto návyky. Neměli bychom zapomenout i na děti, které nemají vlastní rodinu a žijí v různých typech náhradní péče, ale i tam by jedince měli vychovávat ke správnému životnímu stylu.

Pozorování výskytu behaviorálních složek, které ovlivňují zdraví u mladých lidí je důležité hlavně z hlediska veřejného zdraví. Právě naše mladá populace se specifickými rizikovými faktory by měla být cílová skupina preventivních snah a to především v oblasti zdraví.

Mezinárodní dotazník, který byl použit v této práci, byl původně vytvořen pro běžnou populaci. V minulých letech byl, ale aplikován i na populaci se specifickými vzdělávacími potřebami. Nyní chci navázat na tento výzkum pro tuto skupinu jedinců se zrakovým postižením. Moje práce se bude zabývat právě integrovanými dětmi (chlapci a dívky) ve věku 11-15 let, které budu porovnávat ve vybraných oblastech s dětmi ve speciálních školách.

Poznatky a data poslouží nejen k monitorování současného stavu životního stylu dětí a mládeže se zrakovým postižením, ale bude se podílet i na rozhodování a tvorbě preventivních programů zaměřených na děti (Kalman & Vašíčková, 2013).

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Vybrané determinanty ovlivňující výchovu a vzdělání mládeže

Vybrané determinanty jako je rodina, komunikace, výchova a vzdělání mají velký vliv na jedince v budoucím životě. Dítě se rodí do první malé skupiny a tím je rodina – ta dítě v prvních obdobích nejvíce ovlivňuje a formuje. Je jasné, že ne všechny děti mají vlastní rodiče, jsou mezi námi i jedinci, kteří vyrůstají v náhradní rodinné péči a nebo mají státem řízenou výchovu. Zde není působení na dítě tak intenzivní a proto mohou nastat v raném věku u dítěte různé problémy – co se týče výchovy i vzdělání.

O vzdělání pro intaktní jedince i pro děti s jakýmkoliv typem postižení se nejvíce dozvíme ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání. Dále je doplněn o další důležité vyhlášky, které si uvedeme v kapitole o školské integraci.

V následujících kapitolách si přiblížíme determinanty, které ovlivňují výchovu a vzdělání mládeže v naší postmoderní společnosti.

2. 1. 1 Rodina

V dřívějších dobách pojem rodina měla o něco jiný význam než je v současné době, nebyla tak uzavřená a izolovaná. Nároky na členy byly jiné, než jsou v dnešní době. Tomu napomáhá rychlý životní styl, komunikace mezi členy se snižuje a celkový způsob života je jiný.

Jistě existuje nespočetně mnoho znaků, charakteristik, pojmů a věcí pro dnešní rodinu, které byly již v minulosti, ale v některých oblastech se hodně změnilo (Matějček, 1992).

Rodina je brána v dnešní době jako jedna ze základních společenských institucí a doposud nebylo pro zdravý vývoj jedince nalezeno vhodnější prostředí, než je v klasické rodině. Pro dítě by měla být nejpevnější a nejstabilnější skupinou. V tomto společenství lidí se utváří klima – rodinné klima, což představuje spletitý soubor vzájemných vztahů, utváření hodnot, motivů, postojů a norem. Tyto věci hluboce ovlivňují především raný a pak pozdější vývoj dítěte, jak z oblasti fyzické tak i především po stránce psychické.

Mnozí odborníci se domnívají, že rodina se nachází v krizi. Na druhou stranu jsou tu i tací, kteří mají nápady, jak vyřešit tuto krizi a najít alternativní řešení. Přece jen se ale v jedné oblasti odborníci i laici shodují a to je, že pouze v rodinném prostředí se může jedinec plně rozvinout, získávat základní návyky a normy společenského soužití. Proto by měla věnovat naše společnost rodině velkou pozornost a zejména v „mladé“ populaci. Konkrétně bychom se měli zajímat o populační trendy, vysoký koeficient rozvodovosti, zlepšení startu v mladých manželstvích a jiných důležitých věcí pro fungování rodiny (Janiš a Svatoš, 1998).

Pokud se člověk chce dozvědět o rodině, manželství...tak se více dozví v

» **zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině**

§ 1-29 manželství

§ 30-84 vztahy mezi rodiči a dětmi – § 30- 40 Rodičovská zodpovědnost

§ 41- 50 Výchovná opatření

§ 51- 62 Určení rodičovství

(Kucharská, et al., 2013; Bůžek & Michalík, 2000).

Literatura uvádí následující rozdělení rodiny:

- **rodina funkční** - bývá také nazývána jako harmonickou, zdravou, normální či neklinickou rodinou. Rodinné fungování je složitý jev a jsou 3 principy, jak toto fungování pracuje. Ty principy jsou soudržnost, komunikace a adaptabilita. Nyní něco k daným pojmům. Soudržnost neboli koheze bereme spíše s rodinnou intimitou a pocitem sounáležitosti jednotlivých členů. Zdravě kohezní rodina poskytuje svým členům dostatečnou autonomii neboli samostatnost. Dále tu máme přímou a otevřenou komunikaci - ta je považována za velmi klíčovou pro utváření atmosféry a klimatu v rodině. Jako poslední je adaptabilita- tu označujeme za schopnost přizpůsobit se v dnešní době požadavkům a nárokům života.

Je jasné, že rodina nebude fungovat jen na těchto třech principech. Neměli bychom zapomenout na uspokojování základních potřeb členů rodiny a dalších důležitých věcí (Kantorová, 2010; Sobotková, 2001).

• **rodina problémová** - do tohoto okruhu řadíme takovou rodinu, která je zatížena problémy natolik, že nedokáže plnit dané funkce. Do této kategorie spadá například rodina:

- nezralá - rodiče nepřipraveni mít děti, nezralí, většinou mladý pár, který nemá zkušenosti
- přetížená - přetíženost je individuální, některá rodina má finanční a bytové problémy nebo nemoc v rodině, narození dalšího, třeba i nechtěného dítěte
- autoritářská - tato rodina se vyznačuje přísným dodržováním pravidel, povinností a zákazů
- nadměrně liberální - dítě nemá žádný řád, žádné povinnosti
- protekcionistická – podobná jako liberální, rodiče se snaží dítěti co nejvíce vyhovět
- perfekcionistická – kladeny vysoké nároky na dítě, to je často vystavováno stresu a zátěžovým situacím (Kantorová, 2010).

• **rodina dysfunkční** - tuto rodinu můžeme charakterizovat jako takovou, v níž jeden či více členů uplatňují tzv. nezdravé chování. Znaky, které by nejlépe vystihly tuto rodinu jsou: velmi špatná a nejasná komunikace, chybějící intimita, rigidní role aj (Kantorová, 2010).

Neměli bychom zapomínat na to, že pokud dítě bude vyrůstat ať už v problémové či dysfunkční rodině, může, ale nemusí toto způsobovat psychopatologii, což vede k závislosti na návykových látkách či asociálnímu a antisociálnímu chování.

Dále v textu budou rozděleny vybrané determinanty.

A) Rodinné prostředí

„ Pokud chceme, aby se dítě vyvíjelo po duševní a charakterové stránce v osobnost zdravou a společensky užitečnou, potřebuje vyrůstat v prostředí stálém, citově příznivém, vřelém a přijímacím. Na tom dítěti záleží především! A takovým životním prostředím by měla být rodina “ (Matejček, 1994, 16).

Jak již bylo zmíněno v předchozích odstavcích nejenom rodina ale i prostředí ovlivňuje vývoj jedince. Proto je důležité vytvořit stejné prostředí i pro dítě s postižením. Dle mého názoru nezáleží, zda dítě vyrůstá v úplně či neúplně rodině, zda děti vychovávají jedinci stejného pohlaví - pokud dítěti uspokojí veškeré potřeby a tím myslím hlavně potřeby dle Maslowovy hierarchie potřeb, tak by vývoj měl být na úspěšné cestě.

B) Rodina a postižené dítě

První reakce rodičů na skutečnost, že mají postižené dítě, jsou typické určitými fázemi, které stručně popíší v následujících větách. Nejdříve máme fáze šoku a popření- pro některé rodiče je taková zpráva natolik tíživá a traumatizující, že dochází k jejímu popření. Jde o obranu organismu před ztrátou psychické rovnováhy. Po této fázi se setkáváme s fází postupného vyrovnání, kdy v tomto období získáváme potřebné informace o postižení, co a jak s dítětem bude dál. Zda se s tímto rodiče vyrovnají, je jen na nich a na jejich frustrační toleranci, zralosti rodičů, životních zkušenostech, fyzickém a psychickém stavu. Jako třetí fázi máme smlouvání- proces je velmi dlouhý a vyrovnání s tím taktéž. Pokud rodina překoná veškeré obavy, tak chce alespoň něco malého získat, něco zlepšit. Smyslem tohoto období je určitá naděje. V poslední fázi, kterou nazýváme vyrovnání a přijetí skutečnosti, se ve většině případů rodiče se svojí situací vyrovnají a berou dítě takové, jaké je. Problém je, že ne každá rodina takového vyrovnání dosáhne. Mohou se zde projevit jak znaky rodičů ambiciózních, příliš ochranný nebo naopak horším způsobem a tím, že rezignují a odmítají výchovu. Tito jedinci jsou přesunuti do jiné péče či instituce (Vágnerová, HadjMousova, 2003).

C) Výchova

Výchova a vychovávání- měli bychom se zamyslet, jak se dnes daří rodičům vychovávat své děti. Pokud je dobře nevychovejí, je chyba v rodičích nebo v prostředí, kde dítě vyrůstá? Nebo je chyba ve škole či jiných zařízeních, které se spolupodílejí na výchově?

Výchova je stará jako lidstvo samo. Dříve výchova měla o něco jiný význam, než je tomu dnes. Co tento termín znamená? Můžeme ho užívat jako synonymum vzdělávání, můžeme v něm vidět intelektuální a morální výcvik, rozvíjení mentálních složek a to díky systematické péči nejen rodiny a škol, ale i ostatních institucí. Pojem výchova můžeme dle různých autorů definovat odlišně- jako je přenos poznatků, dovedností nebo systematické, záměrné přenášení hodnot z jedné osoby nebo skupiny na jinou (Bakošová et al., 2005 Geist, 1992;).

Pokud se bavíme o výchově, neměli bychom zapomenout na výchovný model – ten napovídá o komplexních výchozích otázkách a o tom, jaké interakční vztahy převládají v rodině. Každá rodina má svůj vlastní model, styl výchovy, představy a tradice. Při volbě tohoto modelu hraje velkou roli a úlohu vzdělání, životný styl, vztah k dětem a hodnoty.

O čem tento model vůbec pojednává, čím se vyznačuje? Je to široký pojem, napovídá o výchovných otázkách nejrůznějšího typu – jaké interakční vztahy v rodině převládají, vztah a pozice dítěte, starostlivost rodičů, zda používají v rodině odměny a tresty a kolik času věnují svým dětem (Bakošová et al., 2005).

D) Záměrná výchova

Tato výchova je záměrné působení na vychovávaného od vychovávajícího. S takovou výchovou se můžeme setkat nejenom ve škole, ale i v rodině. Vychovávající (tedy rodič / učitel) má vědomě na zřeteli určitý výchovný cíl (nový vývojový stav), k němuž chce vychovávaného (tedy dítě / žák) přivést a k tomu využívá postupů – výchovných prostředků. Ty považuje za nejvhodnější – odměny, tresty, poučení, vysvětlení na určitém vzoru nebo příkladu. Jak už jsem se zmiňovala, bez záměrné výchovy se neobejdeme ani v rodině, samozřejmě cíle a prostředky nemusí být tak pevně stanovené, jak ve škole.

Každé dítě by mělo být vedeno k sebeobsluze, čistotě, chování doma – venku aj. Dnes rodiče vědí, jak těchto cílů dosáhnout a to na základě svých zkušeností z dětství nebo z různých článků, přednášek či internetu (Langmeier & Krejčířová, 2006).

E) Bezděčná výchova

Bezděčnou výchovu můžeme definovat jako působení člověka na druhého a to hlavně nezáměrně. Dochází k jakékoliv změně jeho osobnosti. Místo příkazů a zákazů může být jen určitý vzor chování dospělých, rodičů nebo třeba učitelů a celkové sociální dění v rodině i mimo ni. Ve skutečnosti může dítě působit na své rodiče a oni se pak mohou pod jeho vlivem měnit. Takový stav pak je možno nazvat jako proces vzájemného působení (interakce) (Langmeier & Krejčířová, 2006).

F) Výchovné styly

Představují pravidla, které rodiče využívají k výchově svých dětí. Mezi neznámější a nejfrekventovanější styly patří: demokratický, liberální a autoritativní. Samozřejmě tyto styly rodiče používají v různých kombinacích, nebo i samostatně. Nyní si jednotlivé styly popíšeme.

Při **demokratickém** (sociálně integrační) vedení vychovatel (tedy rodič) nedává tolik rozkazů, podporuje iniciativu. Jedním z důležitých prvků této výchovy jsou kompromisy, hledání nových řešení problémů, otevřená komunikace. Tato výchova se neobejde do určité míry bez dominantních forem- napomenutí, příkaz, potrestání. Jde o to, aby tyto formy ale nepřevažovaly.

Při **liberální** (slabší výchova) řídí rodič děti málo nebo vůbec. Vysloví určité požadavky, ty většinou nekontroluje a mnohdy nepožaduje, aby je dítě splnilo.

Poslední je styl **autoritativní** (též dominantní, autokratický) - při tomto stylu rodič neustále dává rozkazy, tresty, málo respektuje přání a potřeby dítěte, nízké porozumění, poskytuje málo samostatnosti a iniciativy (Čáp, 1993).

Je jisté, že výchovu neprovádí pouze rodiče doma. Vliv na jeho vývoj a výchovu má spousta dalších věcí. Zmínila bych především počítače – internet, televize - dalo by se říct celkově masmédiá, přátelé, širší okruh rodiny, ale i různá zařízení, které dítě navštěvuje a to buď během školy, nebo ve svém volném čase.

G) Komunikace

Stejně jako výchova a prostředí je důležitou složkou i komunikace v rodině. V dnešní době si mládež s rodiči skoro nepovídá, nesvěřuje se s problémy, které je trápí ať již ve škole tak i v intimním životě. Proč děti s rodiči nechtějí komunikovat? Jediní často řeší své problémy se svými „nejlepšími přáteli“, protože mnohdy nechtějí slyšet pravdu od starších lidí. Pokud s rodiči, nebo kamarády komunikujeme, je to pomocí sms zpráv, emailu, skype a dalších aplikací. Ale co to komunikace vůbec je? Co se dozvídáme během ní?

Komunikace je základním prostředkem pro uskutečnění jakéhokoliv procesu a vždy jde o sdělování a přijímání různých informací - zejména mezi lidmi (Průcha, 2009).

Komunikace jako přijímání vztahů a výměna informací je sociálním aktem. Člověk má nejenom základní potřebu s druhým komunikovat, nýbrž komunikace představuje také nutnou podmínku pro jeho vývoj a to jak duševních schopností, tak i jako základ emocí a chování. Každý člověk disponuje vícero možnostmi komunikace, mezi nimiž je nejvýznamnější řeč. Hlasitá komunikace je zvláštní forma komunikace, která je stále k dispozici, překonává vzdálenosti, je uchovatelná a tím není vázaná na současnost mezilidské komunikace. Její realizace předpokládá společnou zásobu znaků a schopnost informace přijmout, dekodovat, zpracovat a uchovat, ale také je kódovat a posílat. Hlasitý komunikační akt je komplikovaný proces, determinovaný rozmanitou vnitřní a vnější kapacitou a tím i snadno narušitelný (Vítková, 2006, 121).

- ***komunikace neverbální*** - někdy také označována jako řeč těla; dalo by se říci, že je to počátek dorozumívání předtím, než jsme začali používat mluvu. Dorozumívali jsme se gesty, hlasovými zvuky, mimikou, haptikou, což odpovídá jednomu vývojovému stadiu lidského rodu. Byli jsme schopni vyjádřit pouze své základní potřeby. Neverbální komunikace má výrazně chudší slovník (Linhartová, 2007).

- ***komunikace alternativní*** - nahrazení mluvené řeči pomocí různých obrázků, fotografií, piktogramů, makatonů, tabulek, Bliss systém aj. (Vítková, 2006).

Alternativní komunikaci uvádějí jako systémy, které slouží jako náhrada mluvené řeči. Nejen verbální, ale i alternativní komunikace hraje důležitou roli při integraci postižených jedinců, kteří nemohou komunikovat běžným způsobem (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

- ***komunikace a kontakt s osobou se zrakovým postižením*** - komunikace u osob se zrakovým postižením probíhá stejně jako u jedinců bez postižení, přesto bychom měli dodržovat určitá pravidla jako je srozumitelnost, upřímnost, dodržování prostoru a nepřerušovat, pokud osoba hovoří. Tyto zásady by se měly dodržovat nejen při komunikaci se zdravými jedinci, ale i s jedinci s jakýmkoliv postižením. Takové pravidla vydala i

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS, Czech Blind United) na svých webových stránkách. Některé z nich si můžeme přiblížit.

Měli bychom vědět, že nevidomí jsou zcela normální lidé, jsou mezi nimi bezpochybně i jedinci výjimeční a inteligentní, či méně nadaní. Stejně je tomu ale i u zdravých jedinců.

Pokud se setkáte s nevidomým, chovejte se přirozeně, nevnučujte se. Pokud dojde na komunikaci, nebojte se komunikovat, jen používejte přesnější výrazy například po pravé ruce máš..., musíte to místo popsat, aby se jedinec mohl zorientovat, popřípadě si to představit. Nepoužívejte slova typu tam a tady, pro takového jedince je to zbytečné. Jestli přijдете do místnosti, kde je nevidomý, dejte o sobě vědět, pokud vás nepozná po hlase, představte se. To stejně udělejte, pokud odcházíte z místnosti (www.sons.cz/rady.php).

2. 1. 2 Náhradní rodinná péče

Tato péče představuje pro děti tzv. druhý start do života, druhou možnost žít a vyvíjet se normální způsobem. Náhradní péčí se rozumí péče o opuštěné děti, které ztratily svoji vlastní rodinu. Péče je mnohem vhodnější termín než výchova, je širší a zahrnuje v sobě i výchovu. Péče je dlouhodobá a celoživotní, týká se všech oproti výchově. Tu si spíše spojujeme s dětmi, cítíme z ní trochu manipulaci (Škoviera, 2007).

Proč se vůbec dítě dostane do takové péče, či je to chyba? Co to jsou za rodiče, že svoje děti nechtějí? Chyba je většinou na straně rodičů - ti se například z určitého důvodu nemohou nebo nechtějí o děti starat. Co je k takovému rozhodnutí může vést? Příčin je hned několik – ekonomické problémy, závislost například na návykových látkách, nechtěné těhotenství, prostituce, postižené, zneužívané či týrané dítě.

Nyní se podíváme na to, jaké formy náhradní rodinné péče u nás v České republice existují a jak pomáhají těmto dětem žít svůj nový život. Více se můžeme dozvědět v

» ***zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině***

§ 30-84 vztahy mezi rodiči a dětmi – § 63- 77 Osvojení (adopce)

§ 78- 84 Poručenství a opatrovnictví

§ 85-103 výživné

(Kucharská, et al., 2013; Bůžek & Michalík, 2000).

Dle Radvanová et al. (1980) v prvním případě můžeme hovořit o přirozeném rodinném prostředí (rodina), druhém případě se jedná o uměle vytvořené (dětské vesničky). Jednotlivé formy péče o děti můžeme rozdělit a seřadit dle toho, jak moc se blíží k tzv. normálnímu a přirozenému prostředí v rodině.

A) Adopce

Jako první můžeme zmínit adopci neboli osvojení. V dřívějších dobách se u nás touto formou zabývaly pouze státní instituce. Dnes se uplatňují i nevládní a nezávislé organizace. (Archerová, 2001).

Dle Geista (1992, 16) je adopce „přijetí cizího jedince do vlastní skupiny (rodiny) a tím do příbuzenského svazku. Rozlišuje se adopce jednotlivců (dětí a dospělých) a celých skupin. Adopce dětí je velmi častá ve všech sociálních systémech (zejména u etnických skupin, žijícím na nízkém stupni kulturního vývoje)“. Tedy můžeme tomu porozumět tak, že manželé, kteří nemají děti vlastní, přijímají za své děti jiných rodičů s veškerými právy a povinnostmi. Za adopci považujeme, i když nový/nová partner/ka adoptuje dítě svého/své partnera/ky (Matějček, 1994).

V současné době umožňuje právní úprava bezproblémovou adopci i u dětí s handicapem, omezena je pouze věkem zletilosti dítěte (Vocilka, 1999).

B) Pěstounská péče

Jako další typ náhradní rodiny můžeme zmínit pěstounskou péči. Jde o takovou formu, která umožňuje, aby dítě vyrůstalo v náhradní rodině, ale tito rodiče, kterým se také říká pěstouni, mají omezené práva a povinnosti. Pěstounská péče je kontrolována a řízena státem a vzniká pravomocným rozhodnutím soudu a zaniká zletilostí dítěte. Soud může z různých důvodů tuto péči zrušit. Pěstouni nejsou zákonnými zástupci, rozhodují pouze v běžných záležitostech a také nemají k dítěti vyživovací povinnosti. Dítěti zajišťují pěstouni hmotné za odměnu (Bůžek & Michalík, 2000).

2. 1. 3 Ústavní péče

Tato zařízení mohou být diferencována dle mentální úrovně, věku, zdravotního postižení, stupně obtížnosti výchovy nebo podle pohlaví. Nyní si přiblížíme, jaké zařízení ústavní péče zahrnuje, pokud se člověka tato kapitola více zajímá, dozví se více

» **zákoně č. 109/2002 Sb.**, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (Kucharská, et al., 2013; Bůžek & Michalík, 2000).

A) Diagnostický ústav

Všichni jistě víme, že nějaké diagnostické ústavy existují. Jaké ale vlastně plní úkoly? Kdo, na jak dlouho a proč se dítě dostane do této instituce? Diagnostické ústavy v České republice plní úkoly výchovně-vzdělávací, diagnostické, organizační, metodické, koncepční a především terapeutické - v oblasti psychologické a pedagogické.

Instituce poskytuje pobyt po dobu nezbytně nutnou, nejdéle však do tří pracovních dnů a to dětem a mladistvým s nařízenou ústavní výchovou, které jsou na útěku z jiných zařízení nebo na útěku z dočasného místa pobytu. Pak oznámí příslušné instituci, kde je dítě evidované a kde se přesně nachází. Toto zařízení je povinno ve stanoveném termínu převzít dítě. Jsou tu i pobyty, které trvají až osm týdnů- z důvodu dětí a mladistvých, které jsou na útěku od rodičů nebo osob odpovědných za výchovu a to po dobu rozhodnutí soudu o předběžném opatření. V odůvodněných případech je chovanec umístěn diagnostickým ústavem do dětského domova nebo výchovného ústavu (Jedlička et al., 2004).

B) Dětský domov

Výkon ústavní výchovy svěřenců bez závažných poruch chování zajišťují právě tato zařízení. Základní organizační jednotkou je koedukovaná rodinná skupina dětí (bývá většinou z pěti až osmi svěřenců, ve skupinách), v závislosti na jejich mentální a zdravotní úrovni), které jsou různého pohlaví a věku. Komunikace, denní režim, hospodaření. Účelem je, aby se co nejvíce podobalo zvyklostem a činnostem běžné rodiny. V poslední době mají také

tendenci přiblížit se výchově rodinné, zmírnit nebezpečí deprivace poškození dítěte. Zpravidla mohou nastat situace, kdy dítě nemůže navázat citový a trvalý vztah k jedné osobě, která mu samozřejmě dává pocit jistoty a bezpečí, protože vychovatel nepatří jen jemu, a nemůže být s dítětem trvale, jak by si to mnohdy přálo (Jedlička et al., 2004; Radvanová et al., 1980).

C) Výchovný ústav

Tento typ ústavní výchovy je pro děti, které jsou většinou starší patnácti let s velmi vážnými poruchami chování. Může zde být umístěno i dítě starší dvanácti let, má-li uloženu ochranou výchovu a v jehož chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou mladší patnácti let. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženu ochrannou výchovou. Oproti dětskému domovu, kde je rodinná skupina i v tomto zařízení můžeme nalézt skupinu výchovnou. Ta se také skládá z dětí s různých kategorií věku a pohlaví o počtu opět pěti až osmi dětí (www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece).

2. 1. 4 Výchově – vzdělávací proces ve škole a školských zařízeních

Výchova a vzdělání v období postmoderny se nacházejí v ambivalentní situaci. Postmodernu označujeme poslední třetinu 20. století, kde na jedné straně existuje vysoce organizované instituce, velmi dobře technicky vybavené, ve kterých probíhá výchova a vzdělání. Na druhé straně však vidíme jedince, který hledá smysl života, které mu samozřejmě takové instituce poskytnout nemohou (Lechta, 2010).

Do roku 1991 byla v České republice většina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) vzdělávána ve speciálních segregovaných školách. Základním dokumentem upravující vzdělávání žáků se SVP (zdravotním postižením) v České republice je **zákon 561/2004 Sb.** (školní zákon) a doplňující **vyhláška č. 73/2005 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Žák se zdravotním postižením se dle této legislativy přednostně vzdělává formou **individuální integrace** v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám, možnostem podmínkám školy. Dalšími možnostmi vzdělávání žáků se SVP jsou také formy **skupinové integrace**, vzdělání ve speciálních školách či kombinace výše uvedených forem (Ješina, Kudláček a kol., 2012, 19).

Dle Vítkové (2004, 14) je integrace „ proces začleňování tedy v konečném důsledku začlenění integrujícího se objektu do integrální society lze označit za pozitivní integraci v případě, kdy ve svých důsledcích (primárních a sekundárních) je taková integrace přínosem pro integrující objekt (jedince, skupinu, komunitu) “.

Pozitivní integrací je začlenění zdravotně či sociálně postiženého jedince do sociální reality a sousedských struktur, také do skupiny svých vrstevníků, v první řadě i do rodiny. V integraci můžeme narazit i na její negativní stránky a sekundární důsledky. Můžeme zmínit příklad takové integrace - jedinec vstoupí do určité sekty jako integrální society, ano, můžeme ji označit sice jako pozitivní integraci, které má možná pozitivní vliv na jedince, ale mohou se zde objevit sekundární důsledky tohoto začlenění - patologická závislost se všemi negativními důsledky závislostního chování a tak vzniká patologická stav. Dalším příkladem je začlenění jedince do vězeňské society, zvláště jedná-li se o mladistvého či mladého dospělého (Vítková, 2004).

Při zajištění spolupráce školy, rodiny nebo třeba při integraci ať už skupinové či individuální, pomáhají rodině a žákovi poradenská zařízení, které zabezpečují vše okolo integrace, doporučení aj. Mezi poradenská zařízení patří – SPC= speciálně-pedagogická centra, PPP= pedagogicko-psychologická poradna a SVP= středisko výchovné péče (Michalík, 2003; Kucharská a kol., 2013).

Nyní si přiblížíme jednotlivé integrace a jejich výhody a bariéry:

- **individuální integrace** - touto formou se preferuje obvykle integrace jednoho dítěte s postižením do třídy běžné školy. Je důležité, aby těmto dětem a jejich rodičům byla zajištěna odborná pedagogická asistence a podpora. Taková zajištění je však různá v jednotlivých zemích a regionech. Žáci mohou být individuálně integrováni do MŠ, ZŠ, SŠ nebo vyšších odborných. Někdy může být pro dítě těžké nemít ve třídě dalšího spolužáka ve stejné situaci (Lechta, 2010; Michalík, 2003).

• **skupinová integrace** - při skupinové integraci se žáci s různým postižením (zrakové, tělesné, sluchové...) začleňují do jedné skupiny (třídy). Vyučování probíhá v běžné škole. V běžných školách mohou být vytvořeny speciální třídy pro tyto žáky. Tyto třídy z hlediska organizačního a administrativního patří k běžným školám. Ve školách jsou proto zaměstnání speciální pedagogové (Lechta, 2010).

• **bariéry v integraci** - „, přestože architektonické bariéry bývají zmiňovány na prvním místě, bariéry postojové jsou klíčové pro existenci. Pokud je například učitel přesvědčen, že nezvládne začlenit žáka se SVP nebo se při jeho začlenění nebude moci dostatečně věnovat ostatním žákům, je velmi pravděpodobné, že se bude integraci bránit. Tyto postoje mohou být ještě umocněny některými limity v oblasti tělesné výchovy (TV) jako jsou- prostorové, materiální a personální “ (Ješina, Kudláček a kol., 2011, 22).

2. 2 Zrakové postižení

Ludíková (2003, 186) „, považuje jedince se zrakovým postižením za osobu, která po optimální korekci (např. medikamentózní, chirurgické, optické) své zrakové vady či poruchy má dále problémy při zrakovém vnímání a zpracování zrakem vnímaného v běžném životě. Zrakové postižení lze tedy definovat jako absenci nebo nedostatečnost kvality zrakového vnímání “.

Osoby se zrakovým postižením, jak již prokázala praxe, jsou stejné jako zdravé osoby bez zrakového postižení. Intelektuální, fyzické a citové potřeby mají také stejné jako ostatní, ale navíc mají speciální potřeby, které vyplývají z jejich postižení. Spousta z nich mohou být v dospělosti plnohodnotnými členy společnosti (Keblová, 2001).

Kategorie osob se zrakovým postižením je heterogenní skupinou, kterou můžeme dělit podle doby vzniku postižení na jedince s vrozeným či získaným zrakovým postižením. Z pohledu charakteru se jedná o skupiny s orgánovým či funkčním zrakovým postižením. Dalším kritériem může být intenzita zrakového postižení. Potom hovoříme o lehkém, středním a těžkém zrakovém postižení (Ludíková, 2006, 27).

Jak již bylo uvedeno, zrakové postižení může být vrozené, které může vzniknout v období prenatální, perinatální a postnatální nebo získané, které má za příčinu různé poranění chemickými látkami, perforační (pronikající) poranění, tupé úrazy očního bulbu či jiné poranění (Řehůřek, 1999; Sovák a kol., 2000).

Dále můžeme dělit postižení podle hloubky. Zde patří:

- osoby nevidomé - praktická a skutečná nevidomost
- osoby se zbytky zraku
- osoby slabozraké - lehká, těžká slabozrakost
- osoby s poruchami binokulárního vidění (Ludíková, 2006).

Nyní bych zmínila i sportovní kategorie – ta je odlišná od běžné klasifikace. Určení je založeno na posouzení lepšího oka s lepší zrakovou ostrostí, za užití nejlepší optické korekce – při užití brýlí nebo kontaktních čoček.

Ta je dána dle Mezinárodní organizace sportu zrakově postižených IBSA. Kritéria pro jednotlivé kategorie:

→ B1 – zraková ostrost slabší než LogMAR 2.60, bez světlocitu, ale neschopnost rozeznat tvar ruky z jakékoliv vzdálenosti nebo jakémkoliv směru

→ B2 – zraková ostrost v rozmezí od LogMAR 1.50 – 2.60 (včetně) a/nebo zorné pole zúžené na méně než 10 stupňů, schopnost rozeznat tvar ruky až po zrakovou ostrost 2/60 a/nebo zorné pole menší než 5 stupňů

→ B3 – zraková ostrost v rozmezí od LogMAR 1.40 po 1 (včetně) a/nebo zorné pole zúžené na méně než 40 stupňů, od zrakové ostrosti nad 2/60 až po zrakovou ostrost 6/60 a/nebo zorné pole větší než 5 stupňů a menší než 20 stupňů

(http://www.sport-nevidomych.cz/index.php?dir=klasifikace&page=klasifikace_v_CR).

2. 3 Volný čas a životní způsob mládež

2. 3. 1 Volný čas

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociální role. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních a nepracovních povinností - to je tzv. zbytková reziduální teorie volného času rozšířená zejména v německé literatuře. Přesnější a úplnější je však charakterizován jako činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí: odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševních sil), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury) (Hofbauer, 2004, 13).

Volný čas můžeme rozlišovat na dva základní pojmy na volný čas: a) free time a nebo b) leisure. Leisure je pojem, kde volný čas je pro nás smysluplně trávený, využíváme ho aktivně oproti free time – je to čas, v kterém neděláme nic, nudíme se, neprovozujeme žádnou aktivitu a pokud ji děláme, je pro nás absolutně nezajímavá, nestimulující (Stebbins, 2007).

Podle toho, jak disponujeme s časem, ho můžeme rozdělit na čas pracovní (ve kterém vykonáváme svoji profesní roli), mimopracovní (kde vykonáváme sociální role, bez ekonomického charakteru, ale s nezbytným charakterem) a pak zbývající volný čas, se kterým disponujeme podle vlastní vůle a kde člověk provádí činnost bez jakéhokoliv ekonomického prospěchu. S volným časem můžeme spojit i životní styl. Ukazatelem životního stylu je, jak člověk dokáže využít volný čas (Hodaň, 2007).

Někteří autoři poukazují na to, že volný čas je sice důležitý nejen pro jednotlivce, ale i pro společnost. Autoři Bull, Hoose a Weed považují za důležitý faktor – hru- ta může do jisté míry ovlivňovat volný čas dětí. Pokud je dětem odepírána hra, je jim odepírán fyzický, emoční a sociální rozvoj. Tím, že dítě využívá hru, předurčuje si i například styl trávení volného času a vlastně objevuje podstatu trávení volného času (Bull, Hoose a Weed, 2003).

2. 3. 2 Životní styl a životní způsob

V naší vyspělé společnosti vystupuje stále více potřeba teoretické reflexe životního stylu, který je chápán jako společenský jev. Životní styl je podmíněn řadou činitelů, mezi ně můžeme uvést- pohlaví, věk, konkrétní postavení člověka, sociální třídy a skupiny v naší společnosti, rodinné dráhy a životní úrovní či vzdělání. Určitý životní styl závisí na tvorbě a uspokojování životní potřeb, způsobu tvorby a reprodukci života, úrovni překonání protikladů mezi prací a volným časem, zpětném působení životního stylu na kvalitu daného individua, skupiny, třídy společnosti (Hodaň, 1997; Hodaň a Dohnal, 2008).

Dle těchto autorů Hodaň a Dohnal (2008, 93) „ životní styl má zcela individuální charakter, je proměnlivý, má svoji dynamiku. Dá se říci, že každý člověk žije vlastním životním stylem, který je více či méně podobný nebo odlišný od ostatních členů skupiny. Aniž si to člověk uvědomuje, jeho životní styl se postupně, dlouhodobě a spontánně vytváří a ve své základní podobě je výsledkem vztahu realizovaných sociálních rolí a prostředí, ve kterém člověk žije “.

„ Formulace životního stylu jako jeho konkrétního projevu odpovídá systému hodnot dané společnosti, skupiny a jednotlivce. Jestliže je cílem společnosti rozvoj osobnosti a zabezpečení životní pohody, potom se tento cíl stává základní směrnicí pro tvorbu životního stylu. A sám životní styl je tak konkrétním způsobem rozvoje lidské osobnosti. Z prováděných analýz vyplývá, že důležitým ukazatelem životního stylu je množství volného času a způsobu jeho využívání “ (Hodaň, 1997, 87).

Spousta autorů definuje životní styl, jedno ale mají společné - pokud se baví o životním stylu, týká se spíše jednotlivců než skupin (Kraus et al., 2001).

„ Myslí se jím i soubor názorů, postojů, temperamentových vlastností a návyku, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují osobitost jeho chování “ (Mohapl 1992, 71).

2. 3. 3 Mládež a volný čas

Děti a jejich využití volného času se do značné míry odlišuje od toho, jak využívají volný čas dospělí. Do volného času dětí nepatří například péče o domácnost, sebeobsluha či provoz rodiny. Děti tráví tento čas velmi různorodě, mohou ho prožívat doma, ve škole nebo ve společenských institucích. Pro děti má volný čas velký význam. Je to pro ně prostor, kde se svobodně mohou realizovat, věnovat se svým zájmům, svým aktivitám, mohou si plnit své přání a potřeby. Většinou tráví svůj volný čas venku, na ulicích a mnohdy bez jakéhokoliv dohledu rodičů nebo pedagogů. Což když člověk usoudí, v dnešní době není zcela vhodné a to myslím v oblasti výchovy a jejich bezpečnosti (Pávková et al., 2002).

Dle autorky Pávkové et al. (2002, 14) „historické zkušenosti i zkušenosti ze zahraničí potvrzují, že prevence je ve výchově účinnější a také levnější než náprava chyb a převýchova“.

Některé děti a mladiství nemají ještě dostatek zkušeností a to hlavně v zájmových činnostech, proto je také důležité, aby jim byla nabídnuta velká škála správných činností. Tuto nabídku by měli zajišťovat převážně rodiče, pedagogové nebo vychovatelé. Důležité pro děti je, aby činnost byla zajímavá, pestrá a nenásilná (Pávková et al., 2002).

3 CÍL PRÁCE

3.1 Hlavní cíl

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké jsou rozdíly ve vybraných charakteristikách trávení volného času u žáků se zrakovým postižením v integrovaném a segregovaném školském prostředí. Dalším cílem je zjistit rozdíl v rodinných vztazích žáků v integrovaném prostředí a žáků segregovaného prostředí škol primárně určených pro žáky se zrakovým postižením.

3.2 Dílčí cíle práce

Pilotně ověřit využitelnost dotazníku „dis HBSC“ určeného pro žáky se zrakovým postižením individuálně integrovaných v běžných základních školách.

3.3 Úkoly

Z výše uvedených cílů vyplívají uvedené úkoly:

1. Vydefinovat cílové skupiny
2. Příprava dotazníkového šetření
3. Sběr dat
4. Vyhodnocení a analýza dat
5. Komparace prací
6. Vytvoření návrhu

3.4 Výzkumné otázky

1. Jaké jsou rozdíly v trávení volného času u integrovaných dětí a dětí, které navštěvují speciální školu?
2. Jaké jsou rozdíly v rodinném prostředí mezi žáky se zrakovým postižením integrovaným a segregovaným prostředím
3. Jaký vztah mají otcové a matky se svými dětmi se zrakovým postižením?

4 METODIKA

4.1 Postup práce a sběr dat

Diplomová práce je založená na pilotní studii zkoumaných dat. Dotazník byl rozeslán 13 základním školám, které integrované děti se zrakovým postižením navštěvují. Některé školy bohužel nekomunikovaly, neodpověděly na telefonát a email, jiné zase již děti se zrakovým postižením školu nenavštěvují. Pouze šest vyplněných dotazníků byly poslány zpět a vyhodnoceny. Tudíž pro výzkum bylo použito 6 dotazníků z předchozí studie, které byly vybrány náhodně z 32 vyplněných dotazníků a 6 dotazníků, které mi byly poslány zpět od základních škol.

Ve výzkumu jsou dívky a chlapci ve věku 11-15 let. Jedinci jsou s různým typem zrakového postižení, kteří jsou integrováni v běžných školách v Olomouckém kraji. Informace o tom, kde jsou probandi integrováni mi poskytlo Speciálně - pedagogické centrum (SPC), které se nachází v základní škole prof. V.Vejdovského v Olomouci. Po informacích, které školy navštěvují, jsem odeslala příslušným ředitelům / ředitelkám dostatečné informace o výzkumu. Po rozhovoru s ředitelem / ředitelkou školy a souhlasem rodičů přistoupili na vyplnění dotazníků bez přítomnosti rodičů.

Typ dotazníku, který byl použit je standardizovaný dotazník HBSC (Health Behaviour in School-aged Children). Dotazník „dis HBSC“ byl aplikován na integrované jedince se zrakovým postižením. Další informace na porovnání probandu jsem získala z předchozího výzkumu, který byl aplikován na segregované děti stejného věku teda 11-15 let taktéž se zrakovým postižením, které navštěvují speciální školy pro zrakově postižené žáky v celé České republice.

4.2 Dotazník HBSC a „dis HBSC“ studie

Mezinárodní standartizovaný dotazník HBSC studie - téměř 30 let HBSC byl průkopníkem cross-národní studie získat vhled do blahobyt mladých lidí, zdravotní chování a jejich sociálním kontextu. Tento výzkum spolupráce s regionální kanceláře WHO pro Evropu se provádí jednou za čtyři roky ve 43 zemích a regionech po celé Evropě a Severní Americe. (www.hbsc.org/).

Studie byla upravena a aplikována na jedince se speciálně vzdělávacími potřebami, konkrétně v mé práci na děti se zrakovým postižením.

Dotazník se zaměřuje na tyto oblasti:

→ výživa (stravování)	→ škola, spolužáci, kamarádi
→ hygiena	→ šikana
→ pohybová aktivita	→ zdraví, zdravotní postižení
→ volný čas	→ náboženství
→ alkohol, cigarety a marihuana	→ rodina...

• „dis HBSC“ dotazník (Health Behaviour in School-aged Children with disabilities), ten vychází a navazuje metodologicky na mezinárodní výzkum životního stylu školáků. Nová studie má záměr prohloubit porozumění zdraví a životního stylu u zdravotně znevýhodněných školáků. Studie se zaměřuje, především na děti se zrakovým, sluchovým, mentálním, tělesným postižením, dále děti s onkologickým a chronickým onemocněním a žáci se zdravotním oslabením (diabetes mellitus) které jsou často z výzkumu vyčleňovány. Dále se výzkumu nemohly zúčastnit děti kvůli svému zdravotnímu stavu a segregovanému vzdělávání.

Procento zdravotně znevýhodněných se každoročně zvyšuje, proto chtějí tyto jedince začlenit. Nová „dis HBSC“ usiluje identifikovat rozdíly v rámci psychosociálního vývinu a kvality života školáků se zdravotním znevýhodněním.

Spousta otázek z povinného modulu zůstává stejná, aby bylo možné analyzovat rozdíly mezi zdravou a zdravotně znevýhodněnou populací. Novým doplňkem jsou některé oblasti pro cílové skupiny. Konkrétně pro zrakově postižené jedince - text dotazníku je zpracováván do „blind friendly“ tedy elektronické formy (Brindová, Kmet', & Ješina, 2013).

4. 3 Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaný soubor je složen z chlapců a dívek ve věku 11-15 let. Jedna skupina jedinců jsou děti integrované se zrakovým postižením, které navštěvují běžné základní školy a druhá skupina jedinců jsou děti segregované se zrakovým postižením, které navštěvují speciální školy pro zrakově postižené.

4. 4 Strategie práce

Práce je založena na pilotní studii o malém zkoumaném vzorku, jelikož integrovaných dětí v běžných školách v Olomouckém kraji není mnoho. Práce je heuristická a také komparativní, jelikož data jsou porovnávána s předchozími z roku 2013.

4. 5 Techniky zpracování a vyhodnocení dat

Výsledky porovnání z předchozích studií z roku 2013 v diplomové práci, ve které jsou vyhodnoceny vybraná data u skupiny segregovaných jedinců se zrakovým postižením, kteří navštěvují speciální školy, jsou dále porovnávány s novými daty v tomto roce 2014 se skupinou integrovaných jedinců. Proto jsou v práci použité statistické, matematické a logické metody zpracování dat.

Vyhodnocená data jsou převedena do výšečového grafu – ten je procentuálně a slovně popsán. Vybrané otázky z 6 dotazníků jsou vyhodnoceny zvlášť, jak u jedinců integrovaných, tak segregovaných. Dále jsou výsledky slovně popsány a porovnávány.

5 VÝSLEDKY

Data získaná pomocí HBSC studie u segregované a integrované mládeže se zrakovém postižení jsem vyhodnotila a přenesla do grafů. U každé otázky jsou vypracované výsečové grafy, které vyhodnocují a porovnávají vybrané otázky. Jak již bylo zmíněno, otázky u integrovaných jedinců se zrakovým postižením jsou komparovány se segregovanými jedinci se zrakovým postižením. Otázky jsou číslovány tak, jaké je jejich číslo v dotazníku.

→ *Výsledky v oblasti volného času:*

Otázka číslo: 9 Jak často ve svém volném čase provozuješ každou z níže uvedených skupin aktivit?

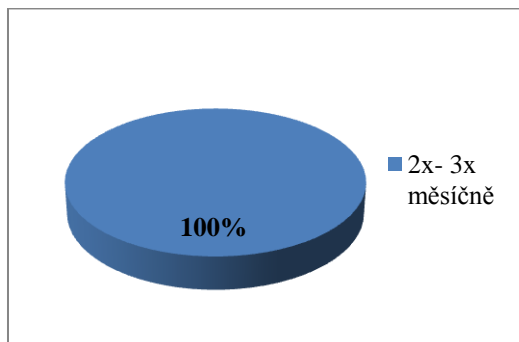
Pohybové aktivity:

- A) **Míčové sportovní hry - goalball, fotbal, florbal, basketbal, volejbal, házená, rugby apod.**
- O) **Turistiku, výlety, delší procházky než 5km, nordic walking.**
- G) **Čtení knih, časopisů, autorské poezie nebo prózy (další aktivity).**
- L) **Sportovních utkání, zápasů.**

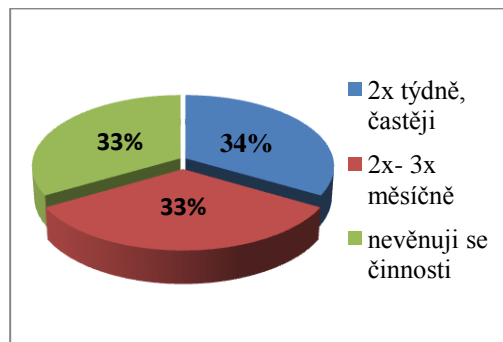
Nabízené odpovědi:

- A) 2x týdně, častěji
- B) asi tak jednou týdně
- C) 2x- 3x měsíčně
- D) věnuji se nepravidelně (1x-2x za rok)
- E) nevěnuji se činnosti
- D) věnuji se nepravidelně (1x-2x za rok)

Otázka č. 9 A) Míčové sportovní hry - goalball, fotbal, florbal, basketbal, volejbal, házená, rugby apod.

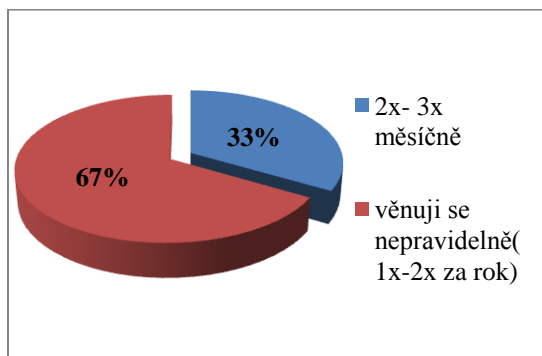
Graf 1. Výsledky u integrovaných jedinců

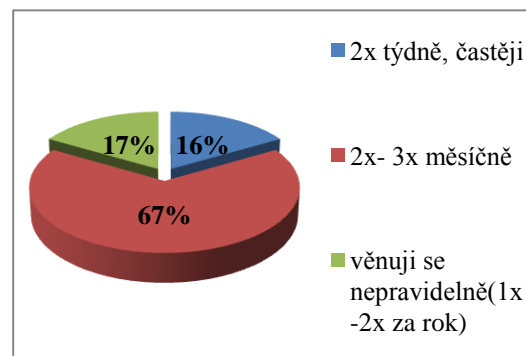
Graf 2. Výsledky u segregovaných jedinců

Z výsledků je patrné, že integrovaní jedinci využívají míčové sportovní hry pouze 2x-3x měsíčně, ale u segregovaných jsou výsledky rovnoměrně rozloženy. U těchto jedinců jsou dva, kteří se této činnosti vůbec nevěnují. Pokud bychom to chtěli porovnávat ještě s běžnou populací – ta se věnuje těmto organizovaným aktivitám častěji než 2x týdně (tedy zhruba 33%). To ukazuje, že děti segregované tráví svůj volný čas přibližně stejně jako běžná mládež.

Otázka č. 9 O Turistiku, výlety, delší procházky než 5km, nordic walking.

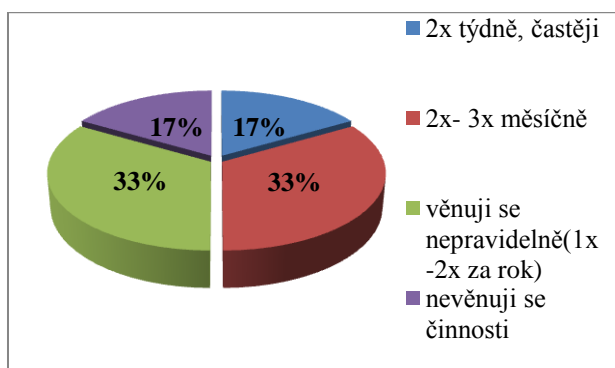
Graf 3. Výsledky u integrovaných jedinců

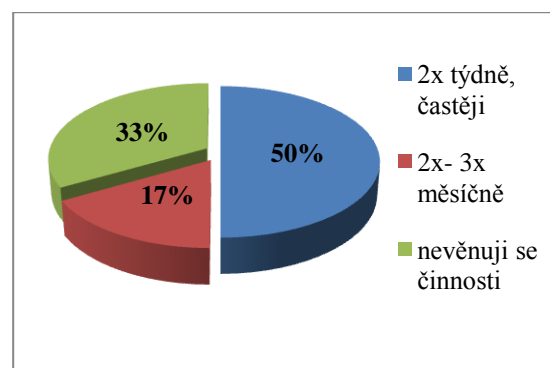
Graf 4. Výsledky segregovaných jedinců

Turistiku, nordic walking a jiné výlety - těmto aktivitám se více jak polovina integrovaných věnuje přibližně 1x – 2x za rok oproti segregovaným. Ti tyto aktivity provádějí mnohem častěji. Najdou se ale ve výsledcích i jedinci, kteří je využívají 2x týdně a mnohdy i častěji.

Otázka č. 9 G Čtení knih, časopisů, autorské poezie nebo prózy (další aktivity).

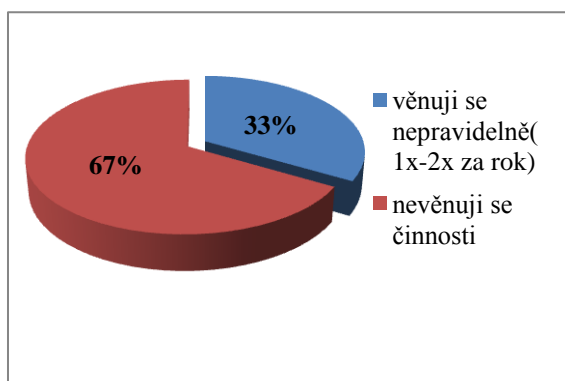
Graf 5. Výsledky u integrovaných jedinců

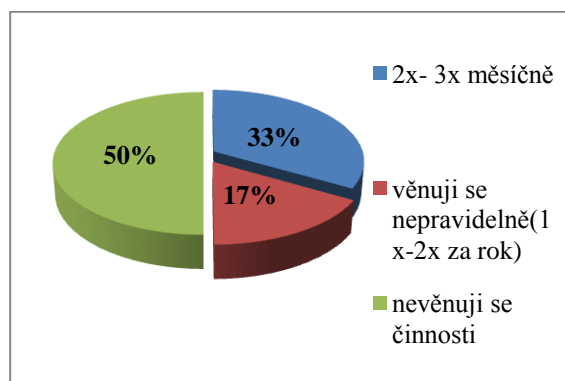
Graf 6. Výsledků u segregovaných jedinců

Je zřejmé, že segregovaní jedinci více preferují toto využití volné času - díky čtení knih a časopisů či psaní poezie. Oproti integrovaným, kteří využívají tuto aktivitu (v čase 2x týdně a častěji) o 33% méně než segregovaná mládež.

Otázka č. 9 L Sportovních utkání, zápasů.

Graf 7. Výsledky u integrovaných jedinců

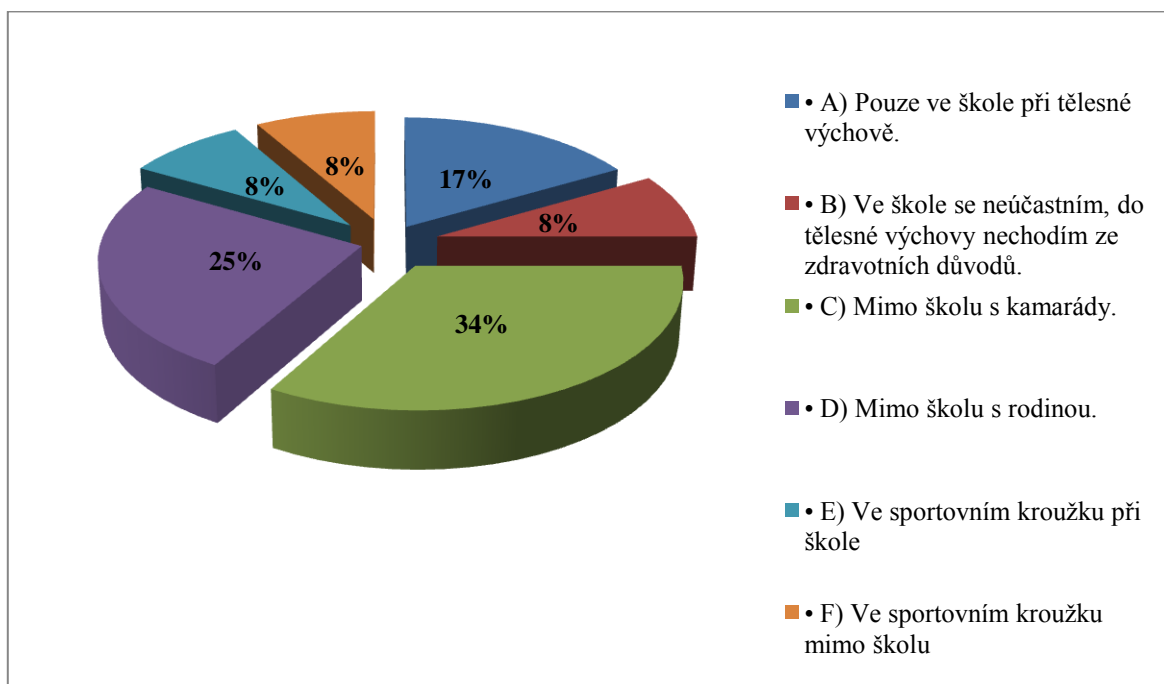
Graf 8. Výsledky u segregovaných jedinců

Z obou grafů je patrné, že sportovní utkání, zápasy obě skupiny nepreferují. Těmto aktivitám se věnují nepravidelně „1x - 2x za rok“, průměrně 25%. Segregovaná mládež se této aktivitě věnuje „2x - 3x měsíčně“.

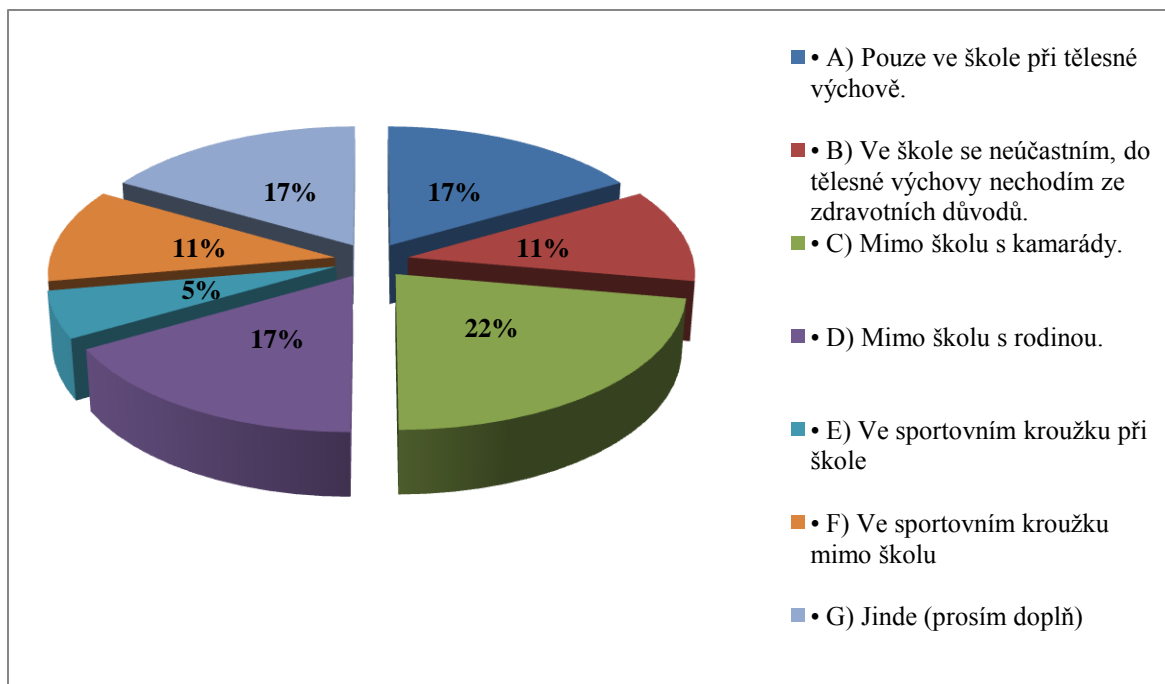
Otázka číslo 10: Kde se účastníš pohybových aktivit nebo her (můžeš označit více možností).

Nabízené odpovědi:

- A) Pouze ve škole při tělesné výchově.
- B) Ve škole se neúčastním, do tělesné výchovy nechodím ze zdravotních důvodů.
- C) Mimo školu s kamarády.
- D) Mimo školu s rodinou.
- E) Ve sportovním kroužku při škole
- F) Ve sportovním kroužku mimo školu
- G) Jinde (prosím doplň)

Graf 9. Výsledky u integrovaných jedinců se zrakovým postižením.

Graf 10. Výsledky u segregovaných jedinců se zrakovým postižením.

Z výsledků z grafu číslo 9 vyplývá, že integrovaní jedinci nejvíce tráví svůj volný čas mimo školu s kamarády. Stejně tak je tomu i u segregovaných jedinců. Pokud se ale podíváme na druhé a další nejčastější místa, kde tráví svůj volný čas, výsledky se liší. U segregovaných jedinců jsou další tři místa na stejné pozici, které uvedli v dotazníku u odpovědi písmene G (jinde) určitá místa, kde se účastní her - škola, občanské sdružení a speciálně – pedagogické centrum (SPC) oproti integrovaným, kteří neuvádějí žádná jiná místa navíc.

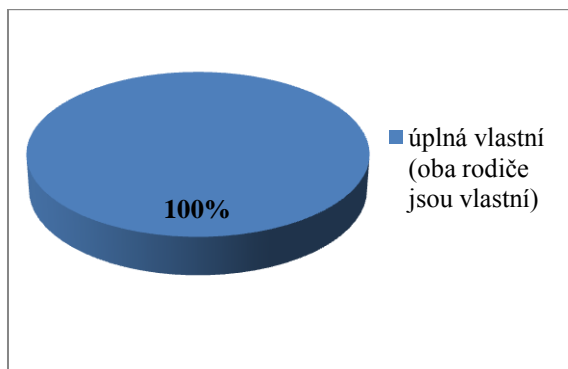
→ *Výsledky v oblasti rodina:*

Otázka číslo 31: Rodina, v které žiješ je...

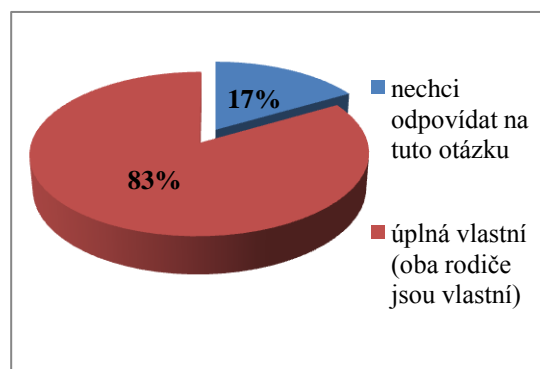
Nabízené odpovědi:

- A) Úplná vlastní (oba rodiče jsou vlastní)
- B) Úplná, ale jeden z rodičů není vlastní
- C) Neúplná (žiju jen s jedním rodičem)
- D) Nechci odpovídat na otázku

Otázka číslo 31: Rodina, v které žiješ je...

Graf 11. Výsledky u integrovaných jedinců

Graf 12. Výsledky u segregovaných jedinců

Výsledky jsou velmi podobné. Integrovaní jedinci žijí v úplných rodinách, na rozdíl od druhé skupiny, zde jen jeden odpověděl, že nechce odpovídat na tuto otázku z osobních důvodů.

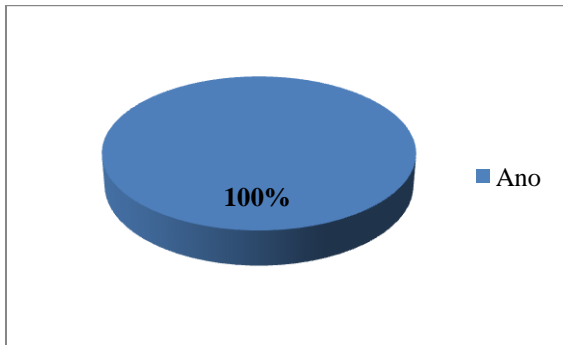
Otázka číslo 32: A) Má Tvůj otec práci?

B) Má Tvoje matka práci?

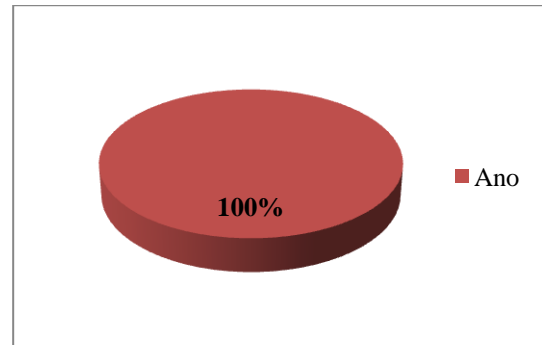
Nabízené odpovědi:

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím
- D) Nevím, protože se s ním nestýkám

Otázka číslo 32: A) Má Tvůj otec práci? B) Má Tvoje matka práci?

Graf 13. Výsledky z otázek 32. A, B u integrovaných jedinců

Graf 14. Výsledky z otázek 32. A, B u segregovaných jedinců

Z grafů je zcela jasné, že obě skupiny jedinců vyrůstají v rodině, kde jak otec, tak matka mají práci.

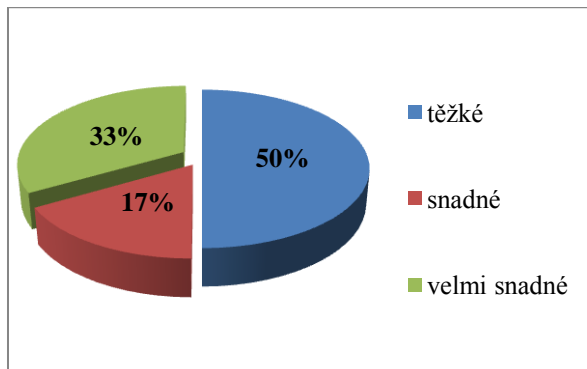
Otázka číslo: 33: Jak snadné je pro Tebe hovořit s uvedenými osobami o věcech, které Tě opravdu trápí?

- A) S vlastním otcem**
- B) S vlastní matkou**

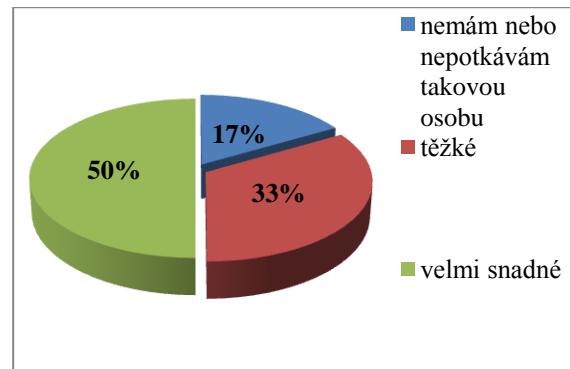
Nabízené odpovědi:

- A) Velmi snadné
- B) Snadné
- C) Těžké
- D) Velmi těžké
- E) Nemám nebo nepotkávám takovou osobu

Otázka č. 33 A,B S vlastním otcem, s vlastní matkou

Graf 15. Výsledky otázky 33. A, B u integrovaných jedinců

Graf 16. Výsledky otázky 33. A, B u segregovaných jedinců

Výsledky u této otázky, jak můžeme vidět, jsou u obou rodičů u každé skupiny naprosto totožné - zda dokáže hovořit s vlastním otcem a matkou o věcech, které ji / ho trápí u integrovaných jedinců vychází v 50% jako „těžké“ o nich mluvit jak s matkou tak otcem. Oproti druhé skupiny, kdy vyšlo, že je to pro ně v 50% „ velmi snadné “ mluvit s oběma rodiči.

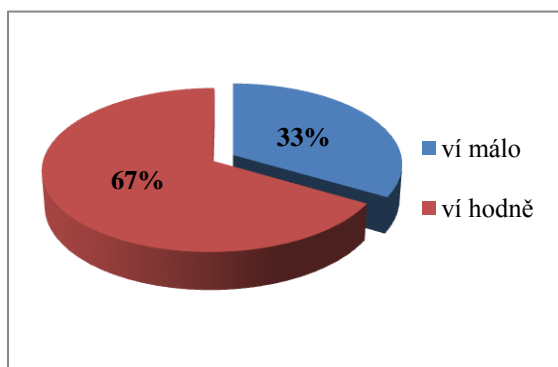
Otázka číslo: 34. Nakolik ví Tvoje matka ve skutečnosti o tom?

- A) Kdo jsou Tvoji přátelé
- C) Kde jsi po skončení školy
- D) Kam chodíš večer
- E) Co děláš ve svém volném čase

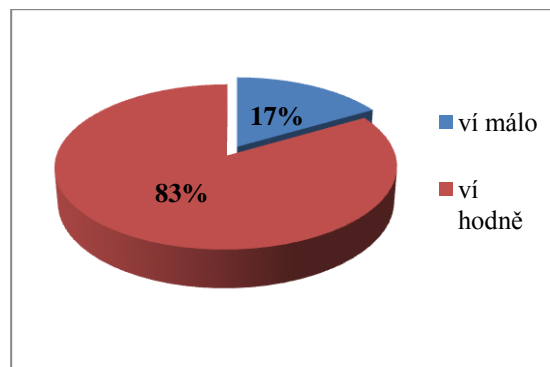
Nabízené odpovědi:

- A) Ví hodně
- B) Ví málo
- C) Neví nic
- D) Nemám nebo se s ní nevidám

Otázka č. 34 A) Kdo jsou Tvoji přátelé

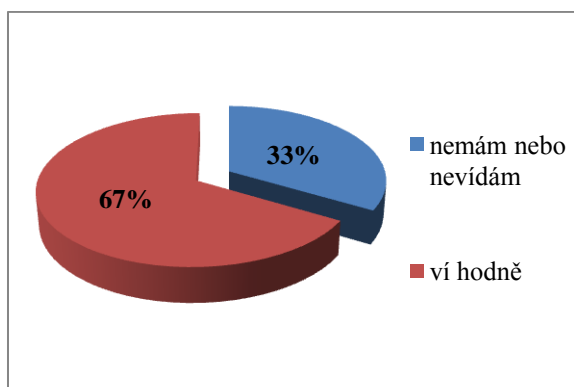
Graf 16. Výsledky u integrovaných jedinců

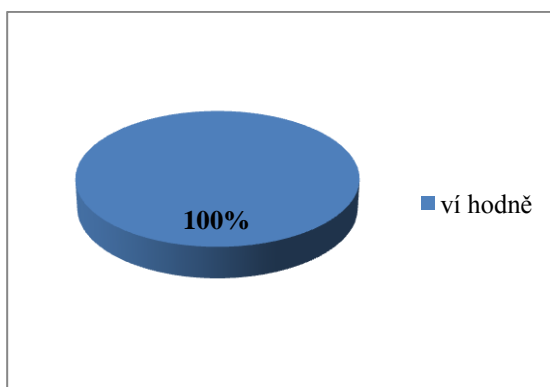
Graf 17. Výsledky u segregovaných jedinců

Z těchto grafů můžeme vyčíst, že matka „ví hodně“, kdo jsou jeho / její kamarádi, u segregovaných jde o pár procent více než u integrovaných. Může to být tím, že u skupiny segregovaných dětí se rodiče mohou potkávat ve speciálně pedagogických centrech a jiných zařízeních, můžeme také zvážit, že ve speciálních školách je menší počet žáků ve třídě, tudíž i pro rodiče je jednodušší si kamarády zapamatovat.

Otázka č. 34. C) Kde jsi po skončení školy

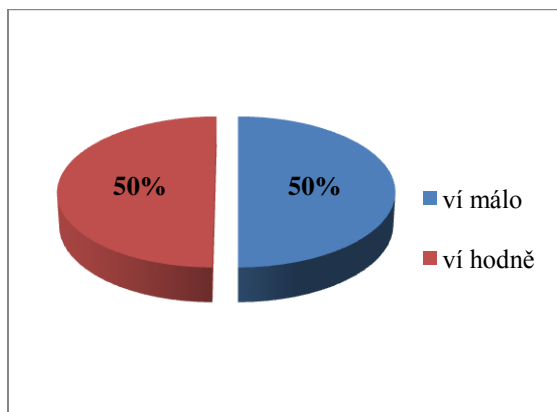
Graf 18. Výsledky u integrovaných jedinců

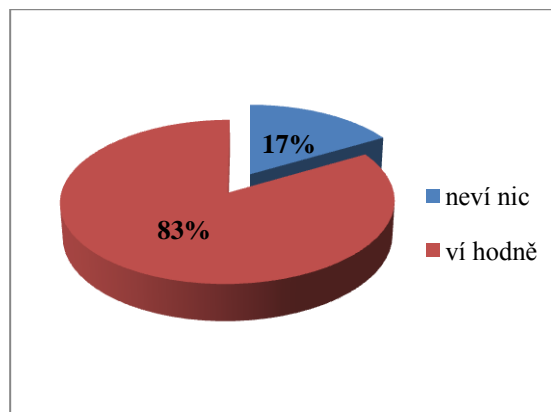
Graf 19. Výsledky u segregovaných jedinců

U segregovaných jedinců matka „ví hodně“, kde je její dítě v porovnání s integrovanými jedinci, zde je to něco kolem 67% - napovídá to opět tomu, že matky u segregovaných jedinců ví o svých dětech více než u integrované skupiny.

Otázka č. 34. D) Kam chodíš večer

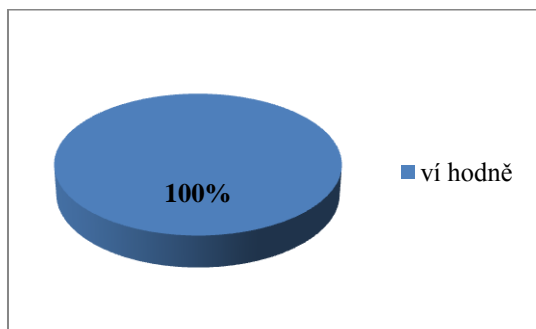
Graf 19. Výsledky u integrovaných jedinců

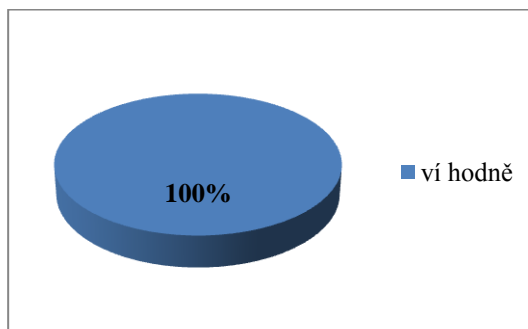
Graf 20. Výsledky u segregovaných jedinců

Zde jsou vidět velmi rozdílné výsledky. U grafu č. 19 jsou výsledky 50% na 50% což není dobré - rodiče, tedy konkrétně matka, „ví málo“, kam její dítě chodí večer, když některým jedincům není ještě 15let. U grafu č. 20 je výsledek mnohem pozitivnější, pouze jedna matka u segregovaných jedinců „neví nic“, kde je její dítě večer.

Otázka č. 34. E Co děláš ve svém volném čase

Graf 21. Výsledky u integrovaných jedinců

Graf 22. Výsledky u segregovaných jedinců

Z obou grafů máme naprosto totožnou informaci, že matky jak u integrovaných tak u segregovaných jedinců „ví hodně“ co jejich děti dělají ve svém volném čase.

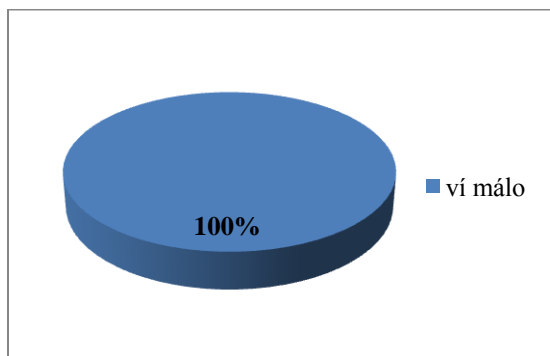
Otázka číslo: 35. Nakolik ví Tvůj otec ve skutečnosti o tom?

- A) Kdo jsou Tvoji přátelé**
- C) Kde jsi po skončení školy**
- D) Kam chodíš večer**
- E) Co děláš ve svém volném čase**

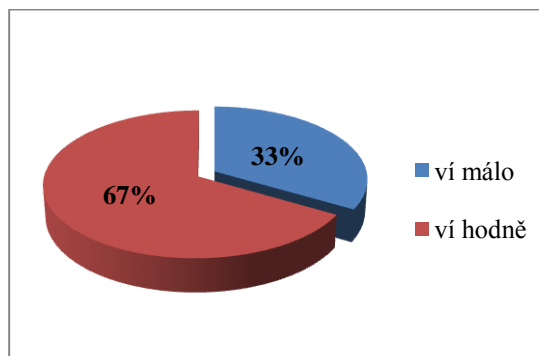
Nabízené odpovědi:

- A) Ví hodně
- B) Ví málo
- C) Neví nic
- D) Nemám nebo se s ní nevidám

Otázka č. 35 A) Kdo jsou Tvoji přátelé

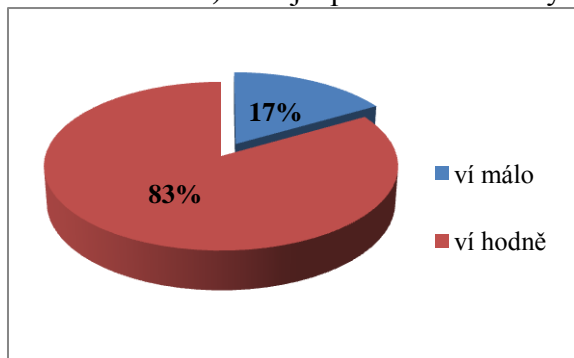
Graf 23. Výsledky u integrovaných jedinců

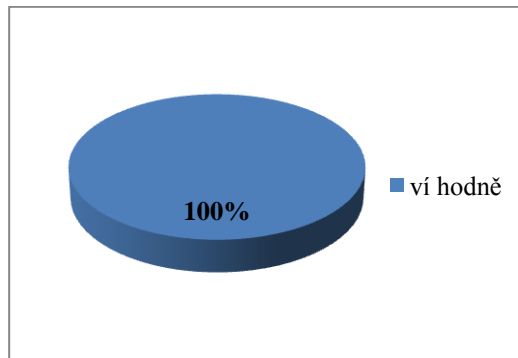
Graf 24. Výsledky u segregovaných jedinců

Z grafu 23 je zřejmé, že u otců integrovaných dětí „ví málo“ o tom, kdo jsou jeho/její kamarádi oproti grafu 24., kde otcové „ví hodně“, více jak 60% o tom kdo jsou jeho/její kamarádi. Výsledek vyšel opět lépe u segregovaných než u integrovaných jedinců stejně tak jako u matky.

Otázka č. 35. C) Kde jsi po skončení školy

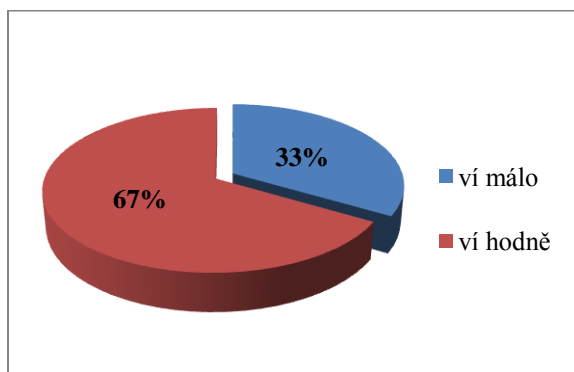
Graf 25. Výsledky u integrovaných jedinců

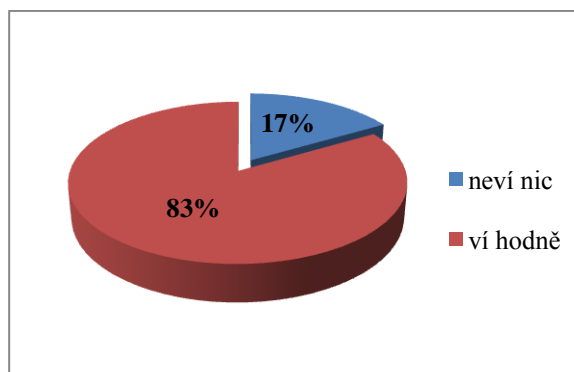
Graf 26. Výsledky u segregovaných jedinců

Výsledky této otázky jsou opět jednoznačné. U integrovaných jedinců jsou výsledky dobré, pouze jeden odpověděl, že „ví málo“, ale u segregovaných je to plných šest kladných odpovědí.

Otázka č. 35. D) Kam chodíš večer

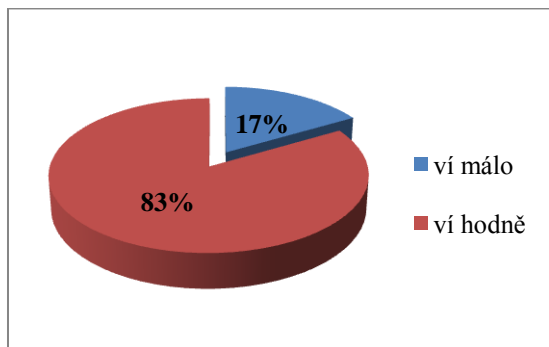
Graf 27. Výsledky u integrovaných jedinců

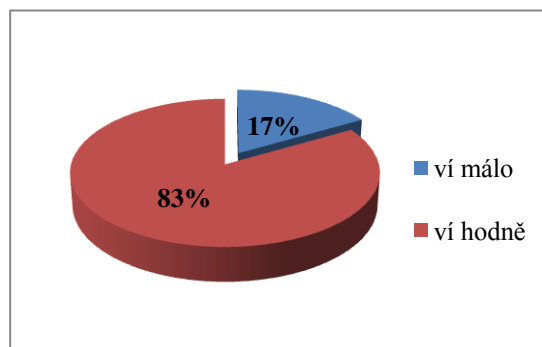
Graf 28. Výsledky u segregovaných jedinců

U otců segregovaných jedinců jsou výsledky stejné jako u matek, ale u integrovaných jedinců jsou výsledky naprosto odlišné. Zatím co u matek jsou výsledky 50% na 50%, u otců jsou výsledky o mnoho vyšší.

Otázka č. 35. E) Co děláš ve svém volném čase

Graf 29. Výsledky u integrovaných jedinců

Graf 30. Výsledky u segregovaných jedinců

U otázky 35. E jsou výsledky zcela stejné. U matek to byl výsledek u obou skupin 100%, ale u otců jsou tyto výsledky, dle mého názoru velmi dobré.

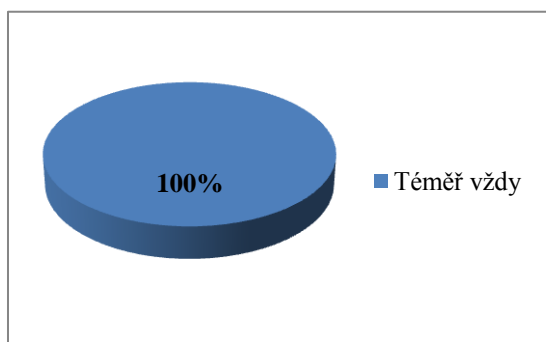
Otázka číslo: 36. Moje matka...

- A) Mně pomáhá kolik potřebuji**
- B) Mně dovolí dělat věci, které dělám rád/ráda**
- D) Rozumí mým problémům a starostem**
- F) Se snaží řídit / organizovat vše co dělám**

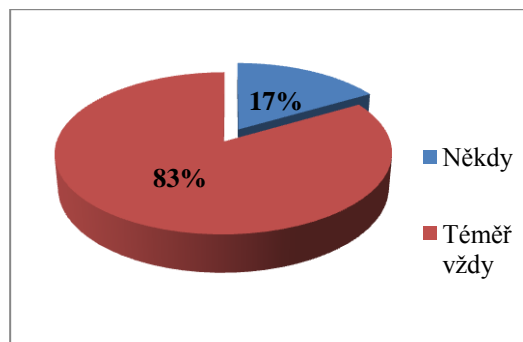
Nabízené odpovědi:

- A) Nemám nebo nevidám svoji matku
- B) Nikdy
- C) Někdy
- D) Téměř vždy

Otázka č. 36. A Mně pomáhá kolik potřebuji

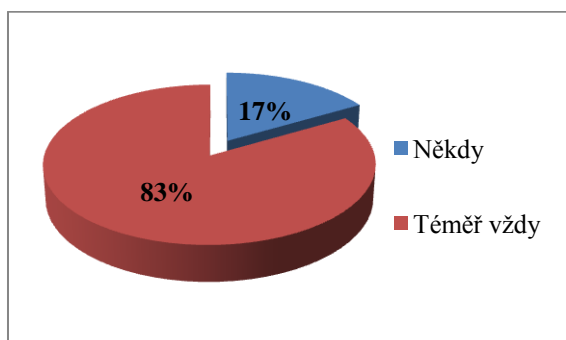
Graf 31. Výsledky u integrovaných jedinců

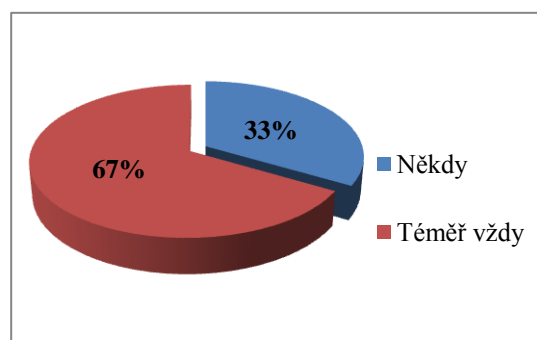
Graf 32. Výsledky u segregovaných jedinců

U této otázky vychází výsledky u integrovaných jedinců o něco lépe než u segregované skupiny – zde odpověděl „ někdy “ pouze jeden jedinec oproti integrovaných probandů, kde naopak u této skupiny neodpověděl nikdo „ někdy “. „ Téměř vždy“ odpovědělo všech šest jedinců.

Otázka č. 36. B) Mně dovolí dělat věci, které dělám rád/ráda

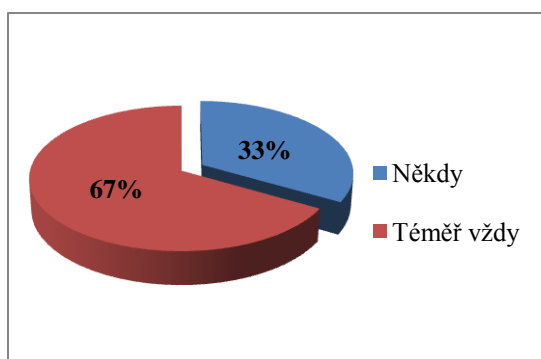
Graf 33. Výsledky u integrovaných jedinců

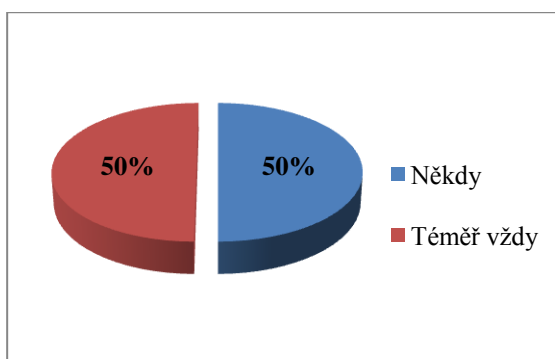
Graf 34. Výsledky u segregovaných jedinců

Výsledky u integrovaných jedinců jsou opět o něco vyšší než u segregovaných.

Otázka č. 36 D) Rozumí mým problémům a starostem

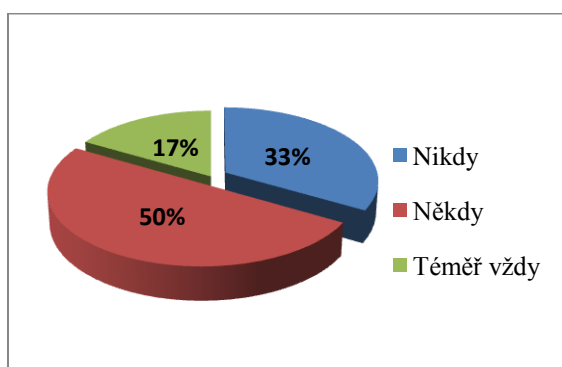
Graf 35. Výsledky u integrovaných jedinců

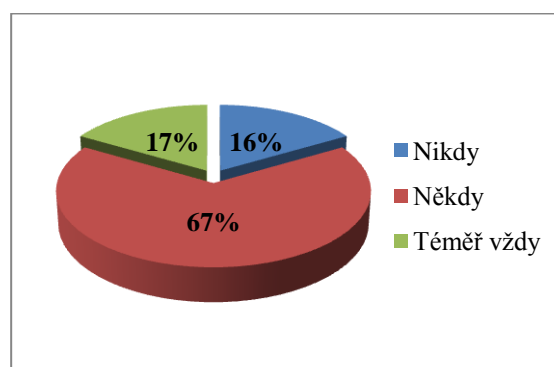
Graf 36. Výsledky u segregovaných jedinců

U této otázky dle mého názoru výsledky mohly být o něco přesvědčivější. Je důležité, aby rodiče lépe porozuměli svým dětem. Zde opět integrovaní jedinci vyšli lépe o 17% než segregovaní.

Otázka č. 36 F) Se snaží řídit / organizovat vše co dělám

Graf 37. Výsledky u integrovaných jedinců

Graf 38. Výsledky u segregovaných jedinců

U segregovaných jedinců jsou odpovědi různorodé, čtyři odpověděli „někdy“, zbylé odpovědi můžete vidět z grafu. Stejné odpovědi najdeme u odpovědi „téměř vždy“, kdy se obě skupiny shodly na 17%.

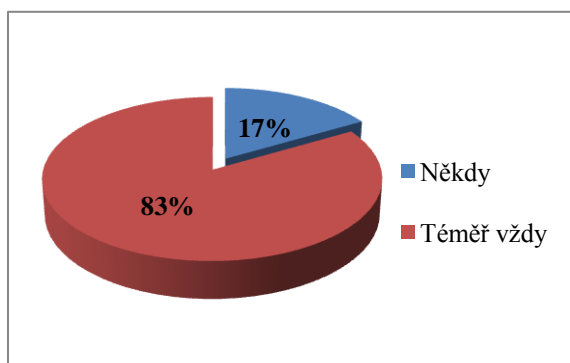
Otázka číslo: 37. Můj otec...

- A) Mně pomáhá kolik potřebuji**
- B) Mně dovolí dělat věci, které dělám rád/ráda**
- D) Rozumí mým problémům a starostem**
- F) Se snaží řídit / organizovat vše co dělám**

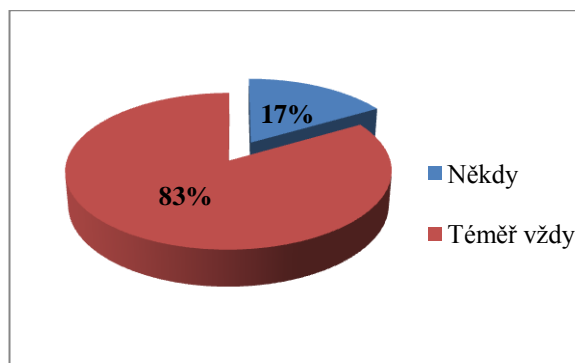
Nabízené odpovědi:

- A) Nemám nebo nevidám svého otce
- B) Nikdy
- C) Někdy
- D) Téměř vždy

Otázka č. 37. A Mně pomáhá kolik potřebuji

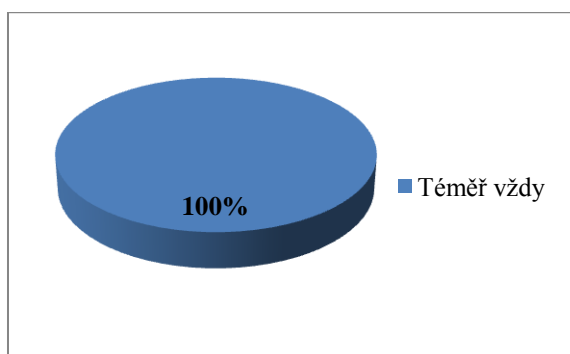
Graf 39. Výsledky u integrovaných jedinců

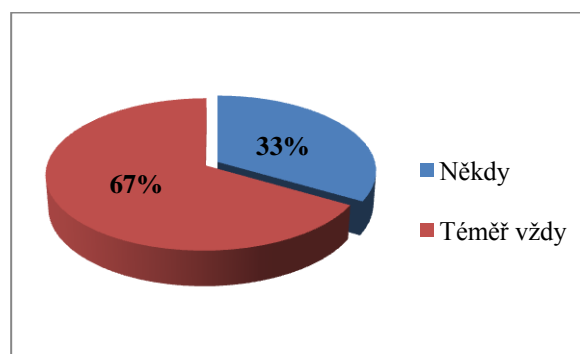
Graf 40. Výsledky u segregovaných jedinců

Na otázce se skupiny opět shodly stejně, kde pět jedinců opovědělo „ téměř vždy “ a pouze jeden zvolil odpověď „ někdy “.

Otázka č. 37. B) Mně dovolí dělat věci, které dělám rád/ráda

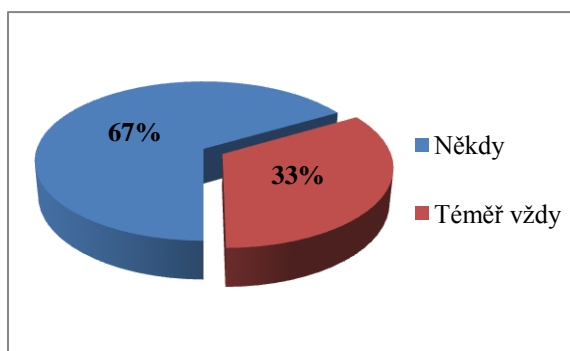
Graf 40. Výsledky u integrovaných jedinců

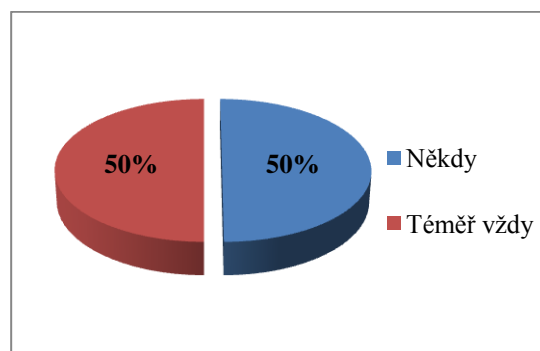
Graf 41. Výsledky u segregovaných jedinců

Integrovaná skupina odpověděla v plném počtu „ téměř vždy “ oproti segregované skupině, kde vybrali možnost „ téměř vždy “ pouze čtyři jedinci.

Otázka č. 37. D) Rozumí mým problémům a starostem

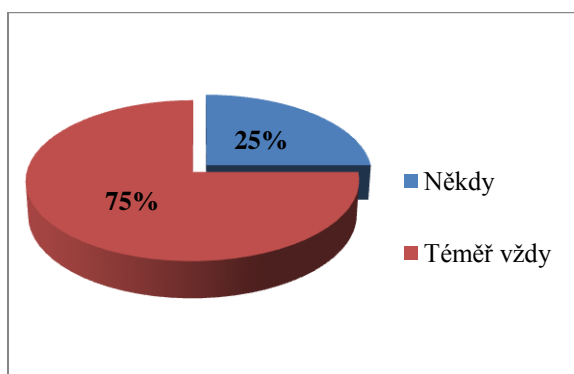
Graf 42. Výsledky u integrovaných jedinců

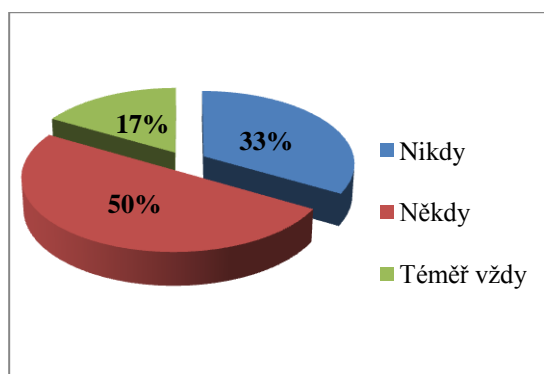
Graf 43. Výsledky u segregovaných jedinců

Otcové mají stejné odpovědi přehozené jako matky integrovaných jedinců. Zde mají matky 67% u téměř vždy, zatím co otcové pouze 33%. U segregovaných – odpovědi se obou rodičů shodují.

Otázka č. 37. F) Se snaží řídit / organizovat vše co dělám

Graf 44. Výsledky u integrovaných jedinců

Graf 45. Výsledky u segregovaných jedinců

Tato otázka se zabývala organizací činnosti, jak je viditelné z grafů. Opět jsou odpovědi velmi odlišné, rozdíl u odpovědi „téměř vždy“ je o 58% vyšší než u segregovaných jedinců.

Otázka číslo: 43. V této otázce nás zajímá činnost, které jsou zvyklé dělat spolu. Jak často děláš společně se svou rodinou následující?

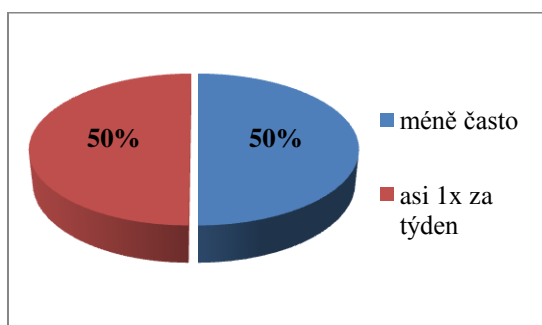
E) Navštěvujeme spolu různá místa

H) Sedíme a povídáme si spolu o různých věcech

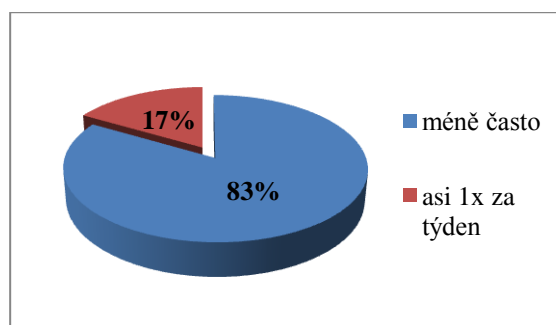
Nabízené odpovědi:

- A) Nikdy
- B) Méně často
- C) Asi 1x za týden
- D) Skoro každý den
- E) Každý den

Otázka číslo: 43. E) Navštěvujeme spolu různá místa

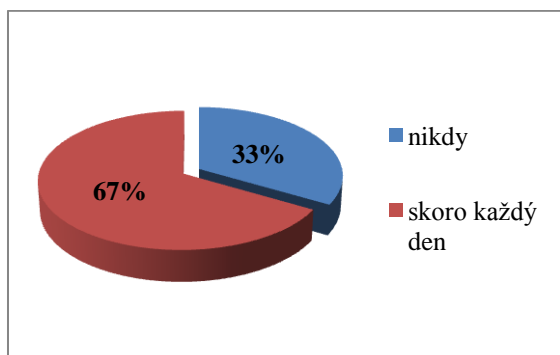
Graf 46. Výsledky u integrovaných jedinců

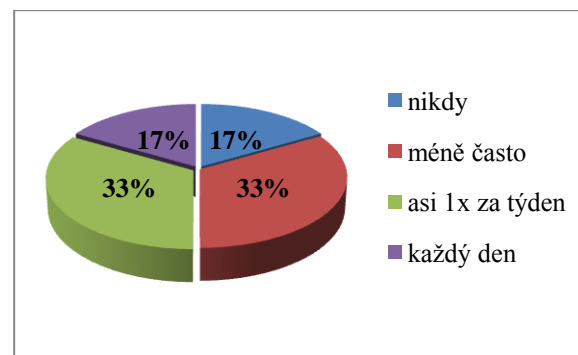
Graf 47. Výsledky u segregovaných jedinců

U otázky 43. E vyšly výsledky lépe u integrovaných jedinců, zde tři jedinci, což je 50% odpověděli, že s rodiči navštěvují „asi 1x za týden společná místa“, oproti segregovaným jedincům - ti odpověděli v 17%, tedy pouze v jednom případě, že navštěvují asi „asi 1x za týden“.

Otázka 43. H) Sedíme a povídáme si spolu o různých věcech

Graf 48. Výsledky u integrovaných jedinců

Graf 49. Výsledky u segregovaných jedinců

V této otázce se hodně projevuje komunikace v rodině. Je pozitivní, že v integrovaných jedinců si povídají ze 67% „skoro každý den“. V porovnání s druhou skupinou, kde alespoň 17% odpovědělo „každý den“, ale negativum je ve stejném poměru - 17% odpovědělo „nikdy“.

6 DISKUZE

Díky mezinárodnímu dotazníku HBSC studie jsem mohla získat informace o životním stylu, trávení volného času a rodině u mládeže se zrakovým postižením. Teoretická část se zaměřuje především na rodinu, výchovu, komunikaci, integraci, životní styl, volný čas a mnoho dalších zajímavých poznatků. Studie HBSC je velmi rozsáhlá, věnuje se různým tématům, proto jsem se zaměřila na vybrané otázky – ty jsou zpracované ve výsledkové části.

Empirická část se dělí na dvě výsledné části. První se zabývá volným časem a pohybovou aktivitou, druhá část se věnuje rodině a rodinným vztahům. Informace, které mi byly poskytnuty díky této studii, jsou pro mě velmi přínosné a doufám, že budou přínosné i k dalším výzkumům.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaké jsou rozdíly ve vybraných charakteristikách trávení volného času u žáků se zrakovým postižením v integrovaném a segregovaném školním prostředí a jaké jsou rozdíly v rodinných vztazích u této mládeže. Otázky jsem zaměřila na aktivity pohybového a jiného charakteru ve volném čase. Po zpracování dat ale výsledky nebyly jednoznačné. Z dosažených výsledků pro volný čas a pohybovou aktivitu vyplynulo, že segregovaní jedinci využívají turistiku a výlety častěji, stejně tak i četbu knih a sportovní zápasy uskutečňuje segregovaná skupina aktivněji, než integrovaní jedinci. Pouze míčové hry (volejbal, fotbal, florbal...) integrovaní provozují (2x – 3x měsíčně) o 66% více, než segregovaní. Nejčastější místo, kde se obě skupiny účastní pohybových aktivit nebo her, je mimo školu s kamarády – v této nejvíce odpověděli integrované děti. Na druhém místě tato skupina odpověděla v 25% kladně, což je opět o pár procent více než u segregovaných jedinců. Další zkoumanou oblastí byla rodina, rodinné vztahy aj. U obou skupin se probandí shodli v 100%, že rodiče mají práci. Což je dle mého názoru velmi důležité, že dítě i rodina jsou jistým způsobem zaopatřeni a je zřejmé, že pokud oba rodiče mají práci, je pro vztah mezi nimi jen pozitivní zjištění. Pro oblast komunikace s rodiči a to především v rozhovorech o věcech, které je trápí. Výsledky vzešly pro segregované jedince daleko lépe, protože je pro ně velmi snadná komunikace s nimi. Z výsledků bylo možné pozorovat, že otcové a matky u segregovaných dětí ví hodně o tom, kde, kam a co dělají jejich děti. U rodičů integrovaných dětí je to daleko složitější. Možná je pro rodiče segregovaných jedinců jednodušší vědět, kdo a co jsou jejich kamarádi, protože návštěvnost speciální třídy a školy je menší než u běžné základní školy.

V další části, která se týkala opět rodiny (kde dotazy směřovaly na otce a matku) otázky směřovaly směrem k tomu, jak rodiče zasahují do výchovy svých dětí (pomáhání, organizace, povolení). Zde vyšli lépe integrovaní probandi jak u matek, tak i u otců. V jedné otázce se obě skupiny shodly – 5 jedinců odpovědělo - téměř vždy, na otázku „ můj otec... mi pomáhá, kolik potřebuji “.

V závěrečné části se otázky zaměřily, zda jako rodina navštěvují společně různá místa - na tuto otázku odpověděli „ asi 1x za týden“ z 50% integrovaní jedinci oproti segregovaným – ti odpověděli pouze v 17%. Jako poslední otázka pro tento výzkum byla – rodiče sedí se svými dětmi a povídají si o různých věcech, zde odpověď vyšla „ skoro každý den“ lépe u integrovaných dětí. Z výsledků tedy vyplývá, že nezáleží na tom, zda je dítě integrované či segregované - vztah mezi rodiči a dětmi je velmi podobný u obou skupin. Není zcela jednoznačné, že matky jsou lepší než otcové nebo naopak, v každých otázkách to bylo velmi podobné.

Dotazník, který byl již po druhé použit pro jedince se speciálními vzdělávacími potřebami. Jednalo se konkrétně o jedince se zrakovým postižením. I přes elektronické vyplnění nevíme, zda dotazník jedinec vyplňoval sám, zda vše pochopil a jestli byly přítomní rodiče nebo externí učitel. Studie HBSC je velmi rozsáhlá a její vyplnění je velmi zdlouhavé. Pozornost a soustředění dětí se zrakovým postižením pro vyplnění dotazníků je, dle mého názoru velmi důležitým faktorem, protože jakmile jedince vyplňování přestane bavit, bylo by dobré, aby si odpočinul. Ale může se stát, že jedinec to chce mít rychle za sebou a proto odpovědím už nepřikládá takovou váhu, jakou by měl. Mnoho otázek se týkalo rodiny (otce a matky) - ty pro děti mohly být velmi těžké na vyplňování, proto odpověď u otázky - zda žije v rodině..., jsme použili i možnost- „ nechci odpovídat na tuto otázku “. Proč? Protože výzkumný vzor jsme neznali a nevíme, zda jedinci mají vlastní rodiče nebo žijí v náhradní péči.

7 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá mezinárodní HBSC studií integrované mládeže, která navštěvuje běžnou základní školu a mládeže segregované - ta navštěvuje speciální základní školy. Zkoumané skupiny (dívky, chlapci) jsou ve věku 11 - 15 let. Tato studie zkoumá rodinu, rodinné vztahy, životní styl nebo třeba volný čas.

Z výsledků vyplynulo, že mezi integrovanými a segregovanými jedinci velké rozdíly nejsou. Není zcela zřejmé a jednoznačné, že jedna nebo druhá zkoumaná skupina lépe využívá volný čas nebo že má lepší vztahy v rodině. Integrovaná mládež měla výsledky v aktivitách a rozhovorech s oběma rodiči (kde, kam a jaké činnosti provádí ve volném čase) o něco horší než segregovaná mládež. Výsledky se zlepšily až v otázkách, které se opět týkaly matky a otce, ale tentokrát se otázky zaměřovaly na povolení, porozumění a organizaci věcí, zde integrovaná mládež měla výsledky lepší, než mládež segregovaná. Proto výsledky nejsou zcela jednoznačné a rozdíly jsou zcela minimální ve všech směrech, protože rozdíly jsou pouze pár procent a někdy odlišnosti vůbec nejsou.

Dílčím cílem bylo pilotně ověřit využitelnost „dis HBSC“ dotazníku určeného pro integrované žáky se zrakovým postižením. Tato využitelnost se ukázala, jako velmi pozitivní. Práce přináší do praxe další využitelné vzorky, které se mohou využít v budoucí komparaci. Je zřejmé, že každý pilotní výzkum má určité chyby a problémy, které by se měly v budoucím výzkumu odstranit. Jedním z problémů byl popis užití dotazníku. V tomto popisu by měl daný jedinec nalézt: **1.** Vyplňování dotazníku by mělo probíhat pouze za přítomnosti nezávislého externího učitele, nebo samostatně.

2. Posílání vyplněného dotazníku by mělo probíhat jinou osobou - buď žákem, nebo opět nezávislým externím učitelem.

Protože pokud bude ředitel nebo třídní učitel u vyplňování dotazníku, dítě by mohlo mít problém s některými odpověďmi - například v oblastech rodiny, šikany, alkoholu aj. (ne všechny oblasti se vyskytují v této práci), dále by byla narušena i anonymita, které je také s jedním zásadním hlediskem tohoto standardizovaného dotazníku.

8 SOUHRN

Diplomová práce se zabývala životním stylem, volným časem a rodinou u mládeže z integrovaného a segregovaného školního prostředí, ve věku 11- 15 let díky použitému mezinárodnímu dotazníku HBSC studie. Práce je rozdělena na dvě části, první část je teoretická, druhá část je výzkumná a výsledná.

První část (teoretická) se zabývá poznatky, které souvisí s výzkumnou studií. V přehledu poznatků jsou například kapitoly o rodině, náhradní rodinné péči, zrakovém postižení, volném čase a životním stylu. Kapitola o rodině je doplněná o druhy rodin, rodinné prostředí, typech výchovy, výchovných stylech nebo komunikaci. Každá kapitola je obohacena navíc o legislativu, kde je téma více probíráno, pro jedince, které by daná kapitola více zajímala.

Druhá část (výzkumná, výsledná) tvoří samostatné prozkoumání životního stylu a rodiny u zmiňovaných jedinců. Zde je hlavním cílem porovnat tyto dvě skupiny jedinců - integrovaní versus segregovaní a to především v oblasti využití volného času, jakou preferují pohybovou aktivitu a jaké rodinné vztahy mají se svými rodiči a mnoho dalších.

9 SUMMARY

The thesis dealt lifestyle, leisure and family of the youth of integrated and segregated school environments, aged 11-15 years, thanks to the international HBSC questionnaire study. The work is divided into two parts, the first part is theoretical, the second part is research and the resulting.

The first part (theoretical) deals with the knowledge related to research studies. In a survey of knowledge is for example, the chapter on family, foster care, visual impairment, leisure and lifestyle. The chapter on family is complemented of the kinds of families, family environment, types of training, education or communication styles. Each chapter is enriched by addition of the legislation, which is more discussed topic, for those who would be more interested in the chapter.

The second part (research, resulting) is a separate examination of the lifestyles and families in the mentioned subjects. Here is the main goal of comparing two groups of individuals - integrated versus segregated, especially in the use of leisure time, which prefer physical activity and how family relationships they have with their parents and many others.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

- Archerová, C. (2001). *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál.
- Bakošová, Z., Lubelcová, G., & Potočárová, M. (2005). *Sociální pedagogika*.
Bratislava: Mladé léta, s.r.o.
- Bull, Ch., Hoose, J. & Weed, M. (2003). *An introduction to Leisure studies*. London:
Pearson Education.
- Brindová, D., Kmeť, M. & Ješina, O. (2013). Sociální determinanty zdraví školáků s
zdravotním postihnutím. *Studia sportiva*, 7(3), 63-73.
- Bůžek, A., Michalík, J. (2000). *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám
výchovy a vzdělání*. Olomouc: UP.
- Čáp, J. (1993). *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum.
- Frömel, K. (2002). *Kompendium pro psaní a publikování v kinantropologii*. Olomouc: UP
- Geist, B. (1992). *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing.
- Hodaň, B. (1997). *Úvod do teorie tělesné kultury*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Hodaň, B., Dohnal, T. (2008). *Rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Janiš, K., Svatoš, T. (1988). *Rodina a otázky související s ní*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Jedlička, R., Klíma, P. a kol. (2004). *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha:
Themis.
- Ješina, O., Kudláček, M. a kolektiv. (2011). *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc:
Univerzita Palackého.
- Kantorová, J. a kol. (2010). *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc: Hanex.

- Keblová, A. (2001). *Zrakově postižené dítě*. Praha: Septima.
- Kraus, B., Poláčková, V., Lorenzová, J. et al. (2001). *Člověk – prostředí – výchova*.
Brno: Paido.
- Kucharská, A., Mrázková, J., Wolfová, R., & Tomická, V. (2013). *Školní speciální pedagog*.
Praha: Portál.
- Kalman, M., Vašíčková, J. (2013). *Zdraví a životní styl dětí a školáků*. Olomouc: Univerzita
Palackého.
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Linhartová, V. (2007). *Praktická komunikace v medicíně*. Praha: Grada Publishing.
- Lechta, V. (2010). *Základy inkluzivní pedagogiky*. Praha: Portál.
- Ludíková, L. (2003). *Speciální pedagogika osob s postižením zraku*. In Renotiérová, M.,
Ludíková, L. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Ludíková, L. (2006). *Tyflopedie - Andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Matějček, Z. (1992). *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál.
- Michalík, J. (2003). *Speciální pedagogika osob s postižením zraku*. In Renotiérová, M.,
Ludíková, L. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Mohapl. P. (1992). *Úvod do psychologie nemoci a zdraví*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2003). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Průcha, J. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.
- Pávková J. et al. (2002). *Pedagogika volného času*. Praha: Portál.

Radvanová, S., Koluchová, J., & Dunovský, J. (1980). *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*.

Praha: SPN.

Řehůřek, J. (1999). *Zrak a jeho funkční vady*. In Vítková, M., Řehůřek, J., Květoňová-

Švecová, L. & Madlener, I. Možnosti reedukace zraku při kombinovaném postižení. Brno:

Paido.

Sobotková, I. (2001). *Psychologie rodiny*. Praha: Portál.

Sovák, M. a kolektiv. (2000). *Defektologický slovník*. Jinočany: H&H.

Stebbins, R. A. (2007). *Serious Leisure*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Škoviera, A. (2007). *Dilema náhradní rodiny*. Praha: Portál.

Vágnerová, M., HadjMousová, Z.(2003). *Psychologie handicapu*. Liberec: PF.

Vítková, M. (2004). *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido.

Vítková, M. (2006). *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido.

Vocilka, M. (1999). *Dětské domovy v České republice I*. Praha: MŠMT.

INTERNETOVÉ ZDROJE

NR. (2014). Náhradní rodina. Retrieved 4. 3. 2014 from the World Wide Web:

http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece

SONS. (2014). Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Retrieved 4. 3. 2014

from the World Wide Web: <http://www.sons.cz/rady.php>

HBSC. (2014). Health Behaviour in School – aged Children. Retrieved 19. 3. 2014 from the

World Wide Web: <http://www.hbsc.org/>

ČSZPS (2014). Sport – nevidomých. Retrieved 29. 3. 2014 from the World Wide Web:

http://www.sport-nevidomych.cz/index.php?dir=klasifikace&page=klasifikace_

11 PŘÍLOHY

Příloha 1

Informovaný souhlas

Název studie (projektu): Revize dotazníku Health Behaviour in School Aged Children a jeho aplikace ve vztahu k vybraným skupinám žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Jméno:

Datum narození:

Účastník byl do studie zařazen pod číslem:

1. Já, níže podepsaný(á) souhlasím s účastí mého syna / mojí dcery ve studii. Je mi více než 18 let.
2. Byl(a) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že prováděná studie je výzkumnou činností. Je mi známo, že je možné zažádat si o přesné znění realizovaného dotazníkového šetření.
3. Porozuměl(a) jsem tomu, že účast ve studii je možné kdykoliv přerušit či odstoupit. Účast ve studii je dobrovolná.
4. Při zařazení do studie budou osobní data uchována s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat a dat mého syna /mojí dcery. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.
5. Porozuměl jsem tomu, že mé jméno ani jméno mého syna / mojí dcery se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii. Já naopak nebudu proti použití výsledků z této studie.

Podpis zákonného zástupce:

Podpis pověřeného pracovníka této studie:

Datum:

Datum:

Příloha 2

Vybraná část dotazníku HBSC studie.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Fakulta
tělesné kultury

MLÁDEŽ A ZDRAVÍ

FAKULTA TĚLESNÉ KULTURY

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE

Milá žákyně, milý žáku,

vyplněním tohoto dotazníku nám pomůžeš získat poznatky o způsobu života mladých lidí. V rámci mezinárodního výzkumu je v tomto roce dotazník se stejnými otázkami předkládán žákům stejného věku ve 30 zemích.

Nikde nemusíš uvádět svoje jméno. Odpovědi budou prohlížet a vyhodnocovat jenom pracovníci výzkumného týmu a nikdo jiný. Nebudou je prohlížet ani Tvoji rodiče a učitelé. Po vyplnění můžeš dotazník vložit do obálky a obálku zalepit.

Každou otázku čti pozorně a při vyplňování nevynechej žádnou otázku. Opravdu nás zajímají právě Tvoje názory a zkušenosti, proto odpověď samostatně a za sebe. Není to test, nejsou zde správné nebo nesprávné odpovědi.

Pro označení otázky použij následující postup. Vyber odpověď a klávesovou zkratkou **Shift** a **End** ji označ a klávesovou zkratkou **Ctrl** a **U** vybranou odpověď podtrhni.

Volný čas

Následující otázky jsou o aktivitách ve Tvém volném čase, které děláš z vlastní vůle. Baví Tě některé aktivit, které můžeš dělat jen v určitém čase roku a proto si uvědom, jak často sezónní aktivity děláš právě v době, kdy se nejčastěji provozují (např. lyžování v zimě, vodní turistika nejčastěji na konci jara a o prázdninách apod.). Jestli některou z aktivit neděláš, zaškrtni, prosím, možnost „Nevěnuji se této činnosti“ a přesuň se k další aktivitě na seznamu.

9. Jak často ve svém volném čase provozuješ každou z níže uvedených skupin aktivit?

Pohybové aktivity

A. Míčové a sportovní hry – goalball, fotbal, florbal, basketbal, volejbal, házená, rugby apod.

Nevěnuji se této činnosti

Věnuji se nepravidelně (1x – 2x za rok)

2x až 3x měsíčně

Asi tak jednou týdně

2x týdně nebo častěji

O. Turistiku, výlety, delší procházky než 5km, nordic walking

Nevěnuji se této činnosti

Věnuji se nepravidelně (1x – 2x za rok)

2x až 3x měsíčně

Asi tak jednou týdně

2x týdně nebo častěji

Další aktivity

G. Čtení knih, časopisů, autorské psaní poezie nebo prózy

Nevěnuji se této činnosti

Věnuji se nepravidelně (1x – 2x za rok)

2x až 3x měsíčně

Asi tak jednou týdně

2x týdně nebo častěji

L. Návštěvu sportovních utkání, zápasů

Nevěnuji se této činnosti

Věnuji se nepravidelně (1x – 2x za rok)

2x až 3x měsíčně

Asi tak jednou týdně

2x týdně nebo častěji

10. Kde se účastníš pohybových aktivit nebo her (můžeš označit více možností):

Pouze ve škole při tělesné výchově

Ve škole se neúčastním, do tělesné výchovy nechodím ze zdravotních důvodů

Mimo školu s kamarády

Mimo školu s rodinou

Ve sportovním kroužku při škole

Ve sportovním kroužku mimo školu

Jinde (prosím doplň)

31. Rodina, v které žiješ je...

Úplná vlastní (oba rodiče jsou vlastní)

Úplná, ale jeden z rodičů není vlastní

Neúplná (žiju jen s jedním rodičem)

Nechci odpovídat na otázku

32. a) Má Tvůj otec práci?

Ano

Ne

Nevím

Nevím, protože se s ním nestýkám

b) Má Tvá matka práci?

Ano

Ne

Nevím

Nevím, protože se s ní nestýkám

33. Jak snadné je pro Tebe hovořit s uvedenými osobami o věcech, které Tě opravdu trápí?

Zaškrtni, prosím, jednu možnost u každé uvedené osoby, jak snadné je pro Tebe s ní hovořit?

A. Vlastní otec

Velmi snadné

Snadné

Těžké

Velmi těžké

Nemám nebo nepotkávám takovou osobu

B. Vlastní matka

Velmi snadné

Snadné

Těžké

Velmi těžké

Nemám nebo nepotkávám takovou osobu

34. Nakolik ví Tvoje matka ve skutečnosti o tom?

A. Kdo jsou Tvoji přátelé

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

C. Kde jsi po skončení školy

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

D. Kam chodíš večer

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

E. Co děláš ve svém volném čase

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

35. Nakolik ví Tvůj otec ve skutečnosti o tom?

A. Kdo jsou Tvoji přátelé

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

C. Kde jsi po skončení školy

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

D. Kam chodíš večer

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

E. Co děláš ve svém volném čase

Ví hodně

Ví málo

Neví nic

Nemám nebo se s ní nevidám

36. Moje matka....

A. mně pomáhá tolik, kolik potřebuji

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

B. mně dovolí dělat věci, které dělám rád/a

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

D. rozumí mým problémům a starostem

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

F. se snaží řídit/organizovat vše co dělám

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

37. Můj otec....

A. mně pomáhá tolik, kolik potřebuji

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

B. mně dovolí dělat věci, které dělám rád/a

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

D. rozumí mým problémům a starostem

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

F. se snaží řídit/organizovat vše co dělám

Téměř vždy

Někdy

Nikdy

Nemám nebo nevidám svoji matku

42. V této otázce nás zajímají činnosti, které jsou rodiny zvyklé dělat spolu. Jak často děláš společně se svou rodinou následující činnosti? Označ, prosím, u každé činnosti jednu odpověď.

E. Navštěvujeme spolu různá místa.

každý den

skoro každý den

asi 1x za týden

méně často

nikdy

H. Sedíme a povídáme si spolu o různých věcech.

každý den

skoro každý den

asi 1x za týden

méně často

nikdy